

ΜΗΝΙΑΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΠΑΝΟΣ ΦΑΝΤΗΣ — ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ Α' ΤΕΥΧΟΣ 1ο ον

ΙΩΑΝΝΙΝΑ, Μάϊος 1931

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ	Ἡ Πανδώρα (ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Ἀσκραῖο—Ποίημα).
ΕΡΡ. ΧΑΪ-ΝΕ	Ψυχρὲς καρδιὲς (μετάφρασις Γιωσέφ Ἐλιγιὰ—Ποίημα).
ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ.	Ἀγγελικὴ (Διήγημα).
Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ Ἡ ὀμορφὴ νύφη, ὁ ἄξιος γαμπρὸς, ὁ Μπέης καὶ τὰ Σεράγια τοῦ	(Ποίημα ἐπικολυρικόν).
ΛΑΥΕ ΔΑΝ	Ἐλὰ (μετάφρασις Κ. Μέντιου—Ποίημα).
ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ	Ἄλμα (μετάφρασις Κ. Μέντιου—Ποίημα).
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ	Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη (λαογραφικὴ μελέτη).
W	† Νεκρολογία Γεωργίου Π. Βλαχλεῖδου.

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΜΑΧΑΡ (Χρονογράφημα): Ὁ θριαμβευτὴς μπαμπές.

ΕΛΛΟΠΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΠΑΝΟΣ ΦΑΝΤΗΣ — ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 25 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΕΤΗΣΙΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΡ. 75

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ: ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟΝ Σελ. 10

ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗΝ Δολλ. 3

Ἐμβάσματα καὶ ὅ,τι σχετικὸν μετὰ τὴν ὕλην πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῆς «Ἑλλοπίας»

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Η ΠΑΝΔΩΡΑ

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Ἀσκραῖο)

Κ' εἶταν ἀπ' ὅλων τῶν παρθένων τὸν ἀφρό
Τὸν ἄχραντο ἀπαλώτατα διμένῃ,
Κάτι μεγάλο, μαχουσιμένο κι' ἀλαφρό·
Πύθος, ποῦ κάποιο ξωτικό σὲ ρόδα αἰθέρια σταίνει.
Κάτι λευκό κι' ὑπόλευκο κι' ἀστραφτερό,
Δὲν ξέρω ἂν εἶταν τὸ κορμί της,
Φόρεμά της ἂν εἶταν ἡ φτερό
Πῶς εἶταν ἔξω· ὁ αὐνερινός κι' ὁ ἀποσπερίτης.
Ἄνθια πορωτόφραντα τὰ πλούσιά της μαλλιά,
Κι' ὅλο ἄνθια τὰ στεφάνωναν· κανεὶς δὲν τᾶχει βάλει.
(Ἀπάνω της οἱ ἀχτίδες χάρδια, κι' οἱ πνοὲς φιλιὰ).
Ἀυάραντα τὰ φύτωσαν τὸ θεῖο κεφάλι.
Κι' ἀγνάντευσε τὴν ὕψη της θεϊκὰ πνιχτὴ σὲ σκέπη,
Ἄγαλμα μεσ' ἐπὶ τοῦς στύλους τοῦ ναοῦ,
Ἡ σὰν τὴ λάμψη ἑνὸς θεοῦ,
Ποῦ πίσω ἀπὸ τὸ σύγγεφο ματιά θνητοῦ τὸ βλέπει.
Οὐκ ἄπάνω ἐπὶ τὴ σκέπη, στὴν κορφή
Τοῦ κεφαλιοῦ, κατὰψηλα, κατὰνακρα, ὡ εἰκόνα!
Κόσμος καὶ κείνη χωριστός καὶ ζωντανὴ ἀδερφή
Τῆς ὀλοζώντανης, χουσι λαμπύριζε κορῶνα.
Ἐνας θεὸς τεχνίτης μετὰ τὴ μαστοριά,
Ποῦ θέλει πέρ' ἀπὸ τὴ φύση νὰ τραβήξῃ,
Στάλισε ἀπάνω στὴν κορῶνα ζώδια καὶ θηρία,
Κ' ὕστερα βάλθη μιά ψυχὴ νὰ τοὺς φυσιῇ.
Καὶ τώρα νὰ σὲ καταπιῶνε σὰ νὰ σὲ γροεῦν,
Σὰ διαταμέν' ἀπ' τὴν κυρά μετὰ τὴν χουσι κορῶνα,
Καὶ τώρα σὰ νὰ τᾶδεσε, λαοδόνουν καὶ μερεῖουν,
Κι' ὁ πᾶθος ὀνειρεύεται κι' ἡ τίγρη εἶναι τουγόνια.
Καὶ σὰ νὰ πῆγαινε θυσιὰ νὰ τὸ προσφέρει
Κι' ἀπὸ καρποὺς σὰ νὰ εἶτανε ἐχειλιστό,
Τορμούλιαζε στὰ χέρια της παναῖρι.
Καὶ τὸ παναῖρι σκεπαστό,
Κι' ἀπόξω καὶ στὰ πλάγια τοῦ φιλογραμμένα ταῖρια,
Σὰ νὰ τὰ γέννησε πνοή, κι' ὅχι γραφὴ χειριοῦ,
Χορεύαν καὶ φιλιούντανε καὶ δίνανε τὰ χέρια,
Ὅλα τὰ νιάτα τοῦ Ἑρώτα καὶ τοῦ Καλοκαιριοῦ.
Καὶ σὰν ἀπὸ τοῦ ρόδινου τοῦ κοχυλιοῦ τὰ βάρη,
Καὶ σὸ παναῖρι, ἂν κάσφονες τὴν ἀκοή,
Θὰ γροίκαες κάτι μέσα του, ποῦ δὲν ἐξαναστάθῃ.

Κάτι σὰν ὠκεῖνια μὲ βοή.
 Κ' εἶτανε σ' ἓνα πεοιβόλι, κάστρὸ τῆς Αὐγῆς,
 Σὲ μιὰ ἀπ' τῇ Μοῖρᾳ χωριστὰ σημαδεμένη ὥρα
 Κ' εἶταν αὐτὴ ἡ θεόσταλτη πληγὴ τῆς γῆς,
 Καὶ τήνε λέγανε Πανδώρα.

Κι ὅλα τῆς πλάσης γύρω μου τὰ δυνατά, τὰ ὠραῖα,
 Ποὺ σὰν πατέρα με ἤξεραν καὶ νοιώθων τὰ δὲ νοιώθω,
 Καὶ ἡ λύρα μου τοὺς ὕψωνε τῇ ζήσῃ ὥς τὴν ἰδέα,
 Καὶ βλέπαν τὰ δὲν ἔβλεπα, τυφλὸς ἀπὸ τὸν πόθο,
 Κι ἀπὸ ψηλὰ οἱ γυπάετο, κι' ἐμπρὸς μου τὰ σπουργίτια,
 Κ' οἱ βράχοι καὶ τὰ κύματα καὶ οἱ πεῦκοι καὶ τὰ στρεῖδια.
 Τὰ κέδρα τῆς βουνοκορφῆς, τοῦ ἀγροῦ τ' ἐραποσίτια,
 Καὶ τὰ λιοντάρια, τὰ νερά, τὰ σπάρτα καὶ τὰ φῖδια,
 Ἡ πλάση γύρω ὀλίκερη, σοφώτερη ἀπὸ μένα,
 Καὶ τὰλογα καὶ τὰλάλα λόγῳ ἤσαν καὶ φωνή,
 Κ' ἐγὼ σερονόμουν ποῶς αὐτὴ μὲ χέρια ὀλανοιγμένα,
 Καὶ τὰ στοιχεῖα μου φώναζαν τρικυμισμένα: «Μή!
 Τοῦ σκοταδίου ἡ ἀρχόντισσα, τοῦ δολεροῦ ἡ μοιράστρα,
 Ἡ μυστικὴ κ' ἡ δίγνωμη κ' ἡ ἐπίβουλη κ' ἡ ὀχιά,
 Κύττα! λουλουδι γίνηκε καὶ βγήκε σὲ μιὰ γάστρα,
 Ποὺ δαίμονες ἀπάνθρωποι τὴν πλάσανε θεϊκά.
 Θυμὸς θεοῦ τὴν ἔστειλε νὰ καίῃ, νὰ συνεπαίρῃ,
 Κρατάει μεσ' στὸ παναῖρι τῆς (μακριά, μακριά μακριά!)
 Τὰ πονηρά καὶ τὰ δεινὰ καὶ τὰ γάρια, καὶ τὰ φέρνει
 Γιὰ νὰ σὲ λειώσῃ, ἀνθρώποι, μιὰν ὥρα πὶδ μπροστά.
 Ἀκριδα, λάμια, λοιμικὴ θεόσταλτη, ἐδῶ κάτω,
 Καὶ τὸ παναῖρι τὰδειασε κι' ἄλλο δὲν ἔχει πιά,
 Παρὰ τὸ πὶδ σκληρὸ στοιχειό, Ἐλπίδα τὸνομά του,
 Πού, ἐνῶ ρουφᾷς τὸ μέλι του, τὸ αἷμα σου ρουφᾷ.
 Σὰν ἀστροπέλεκτο ἔπεσε, καὶ φέρετο θά κἀνῃ
 Καὶ τὸ παναῖρι τὰδειασε, γιὰ νὰ σὲ κλείσῃ ἐσέ,
 Κι' ἀπ' ὅλα τὰ μαγιάπριλα θὰ πλέξῃ ἓνα στεφάνι
 Γιὰ νὰ στολίσῃ τὸ γλωμό σου μέτωπο, νεκρέ!»

Καὶ καταφρονητὴς ἐγὼ τὴν ἄκουα σὰν ὀχτρό μου
 Καὶ νὰ τὴν πνίξω μάχομουν τὴν ἁγία τὴ φωνή
 Κι ἀσπάζομουν τὰχνάρια τῆς στὰ χώματα τοῦ δρόμου,
 Καὶ πρὸς ἐκείνη κύτταξα, κ' εἶσι ἔλεγα σ' αὐτή·
 «Μπροστά σου τὰστρα, φωτοαχνοί, δὲν εἶν' ἀκόμ' ἀστέρια,
 Τὰ ὄντα ἐμπρὸς σου, πλάσματα, ποὺ ὀαῖσαν οἱ σεισμοί.
 Καὶ νά, τὰστέρι τὸ κρουστό, κ' ἦρθε κ' ἡ πλάση ἀκέρια.
 Τὸ χάος κόσμος ἔγινε κι' ὁ κόσμος εἶσ' Ἐσύ!
 Ἀπ' ὅσους κόσμους γνόρισα, σὰ νὰ εἶσαι τὸ κομμάτι,
 Ποὺ οἱ κόσμοι καὶ ὅλα τ' ἔκαμαν ἓνα γιὰ μιὰ φορὰ,
 Ἡ νιότη ἐσὺ ἀδευτέρωτη κ' ἡ μουσικὴ, γιομάτη
 Βαριά στὴν αὐλὴ σάρκα σου καὶ τοῦρανοῦ ἡ ἔρροισιά.
 Κι' ἂν κλειῇς μεσ' στὸ παναῖρι σου τὰ δῶρα πλουτοφόρα,
 Ἡ ἂν ἦρθες νὰ μοιράσῃς μᾶς τοὺς ἀγρίους χαλασμούς,

Ἄδειο τὸ χέρι σου ἄπλωτ' το, καὶ φτάνει αὐτό, Πανδώρα,
 Γιὰ χάρισμα ἢ γιὰ χάλασμα, ποὺ δὲν τὰ βάξει ὁ νοῦς».

Καὶ παραδόθηκα σ' αὐτὴ καὶ μεσ' στὴ νύκτα καὶ τῆς
 Τὴν εἶδε στὴν ἀλήθεια τῆς βασίλισσα γυμνή·
 Νύχια ἀγοιμοῦ στὰ χέρια τῆς καὶ νύχτα ἡ ὁμορφιά τῆς,
 Καὶ Χάρος κάθε τῆς φιλή.
 Κι ὅ,τι ψυχὴ, ἀλαργεὺς ἀχνό, κι ὅ,τι κορμί, θεωρεῖται,
 Καὶ τὸ τραγοῦδι μου παιγνίδι ἀνήμπορου παιδιοῦ,
 Καὶ τὴν καθάρια νιότη μου τὴ μόλεψε καὶ ρεῖει
 Ἀπὸ τὴ φάγοσσα τοῦ θηλυκοῦ.
 Τὸ πάθος τὸ ἀκαπίστρωτο μὲ σέρνει καβαλλάρη
 Στὸ μονοπάτι τὸ στενὸ, στὸ γλιστερό λογγάρι,
 Κ' ἔπεσα καὶ πατήθηκ' ἀπὸ κάτω
 Ἀπὸ τὰ σιδερένια πέταλά του.
 Καὶ τὸ μαχαῖρι μ' ἔσφαξε τοῦ Ἑρωτα τοῦ γίγα,
 Κι ἀπὸ τὸν πόθο ἔλειωσα κι' ἀπὸ τὸν πόνο πῆγα.
 Καὶ πέθανα καὶ πέρασα στὸν παγωμένο ἄδη
 Νὰ πῶ νερὸ τῆς ἀρησιᾶς στῆς Ἀρνας τὸ λαγκάδι.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΡΡΙΚΟΣ ΧΑΪΝΕ

ΨΥΧΡΕΣ ΚΑΡΔΙΕΣ

Ἦταν γιὰ πρώτη ἴσως φορὰ, νομίζω,
 Ποὺ ἐπαιζες στὰ μετάρια ὀλοντυμένη
 ψηλὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς τὰ ὠραῖα καρόνια
 Τῇ Γεσσιᾷ, τὴν κόρη τοῦ Σαῦλῶκ.

Τόσο καθάρια καὶ ψυχρὴ ἡ φωνή, σου
 Κι' ἡ ὄψη σου τόσο κοῦρα καὶ καθάρια
 Ποὺ ἔμοιαζες στὰ σωστά, Κυρία Κλάρα,
 Μὲ παγετῶνα ὠραῖον κι' ἀστροαφτερό.

Τὴ θυγατέρα του ἔχασεν ὁ Ἑβραῖος
 Κι' ὁ χριστιανὸς γυναικα του τὴν πέρνει.
 —Φτωχέ μου ἐσὺ Σαῦλῶκ κι' ἐσὺ Λορέντζο!
 Βαθεῖα τὸ ὄϊγος νιώθω στὴν ψυχὴ.

Ἦταν γιὰ δεύτερη φορά πού οἱ δύο μας
Κάναμε πιδ στενή τή γνωριμία.
Ὁ ἴδιος ἐγὼ ἔμουν τώρα Δὸν Λορέντζος
Κι' ἡ Γεσσικά ἤσουνά πάλι ἐσύ.

Ὁ Ἔρωτας τὸ κεφάλι σουῖχει στρίψει
Καὶ σὰν τρελὸς πού ἤμουν κι' ἐγὼ σ' ἀλήθεια,
Φιλοῦσα τὰ δυὸ μάτια σου, ἄχ τὰ μάτια
Μὲ τὴ λάμψη τὴν κοῦα τῶν πετραδιῶν.

Καὶ ξαφνικά νειρεύτηκα ἀρραβῶνες·
Εἶχα ὠρισμένως χάσει τὸ μυαλό μου·
Ἴσως μὲ τὸ νὰ βρίζεται στὸ πλαῖ σου
Νὰ εἶχε πάθει ἀπὸ ψήξη τὸ φτωχό!

—Πάμε στὴ Σιβηρία, στὴ Σιβηρία!
Αὐτὸ ἦταν τὸ γαμήλιο μας ταξίδι.
Ἡ κλινὴ μας σὰ νάμοιαζε μὴ στέππα
Καθάρια ὡς ὄγκος πάγου καὶ ψυχρή.

Ἐρμῆς μὲ τὴν παγωνιά τῆς στέππας
Ἐνιωθα τὸ κορμὶ νὰ τουρτουρίζῃ.
Τὰ ἐρωτικά τραγοῦδια μου πεθαίνουν
Καὶ τὸ παράπονό τους ξεψυχᾷ.

Μόνο ἓνα προσκεφάλι ἔχω ἀπὸ χιόνι
Γιὰ ν' ἀκουμπῶ τὴ φλογετὴ καρδιά μου.
Ὁ Ἔρωτας τουρτουρίζει καὶ ξυλιάζει
Κι' ἡ Γεσσικά... τὴ δάχη μου γυρνᾷ!

Απόπειρα μεταφραστική

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

ΓΝΩΜΑΙ

Λίθος, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, ἐγένετο κεφαλὴ
γωνίας
ΧΡΙΣΤΟΣ

Τὸ ὅσο δὲν κάνει τὸν παπᾶ

Λαϊκὴ παροιμία

ΑΓΓΕΛΙΚΗ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Νὰ τὸ πῶ; ἢ νὰ μὴν τὸ πῶ; Ἄς τὸ πῶ.

Τὴν ἀγαποῦσα; ἢ δὲν τὴν ἀγαποῦσα;
Δὲν τὸ ξέρω. Τὴ συμπαθοῦσα ὅμως ἐξαι-
ρετικά. Τοῦλάχιστον τώρα πού τὴν ἀνα-
πολῶ στὴ μνήμη μου, ἡ ψυχὴ μου θερμαί-
νεται ἀπὸ μιὰ ἡρεμὴ φλόγα.

Πρώτη φορά τὴν εἶχα ἰδῇ στὸ δρόμο
καθὼς πήγαινε περίπατο. Σφιγμένη στὰ
μεῦρα—ἀπὸ πένθος—φορέματά της, μὲ
κάποια ζώνη σὰν ἐσάρπα, μαύρη κι' αὐ-
τὴ γύρω στὸ λαιμό, πού ἐπεφταν ἐμπρὸς
τὴ ἄκρα. Μάλλον ψηλὴ, μελαχροινὴ—δὲ
θυμοῦμαι τὴ κατέλλο εἶχε—μορφὴ καθα-
ρῶς Ἑλληνικὴ, προσπέρασε καὶ χάθηκε μὲ
τὸ βλέμμα πρὸς τὴ γῆ σὰν συλλογισμένη.

Στα πένθιμα, μελαχροινὴ, περνώντας ἀ-
πὸ πισσοστρωμένο δρόμο κάποια συννεφια-
σμένη φθινοπωριάτικὴ μέρα. Μιὰ ἁρμο-
νία στὴν εἰκόνα, στὸ φόντο τῆς εἰκόνας
καὶ στὸ πλαῖσιο.—Μὰ ἡ φωτόχαρξ ψυ-
χὴ μου ὥσο κι' ἂν νοιώθῃ καθαρά τὴν
ἁρμονία αὐτὴ, ὅμως δὲν μπορεῖ ν' ἁρμο-
νισθῇ μαὐτὸ τὸ περιβάλλον. Ζητάει τὸν
ἥλιο—τὴ λαμπάδα, τὴ χαρὰ—τὴν Ἀνοιξή.

Γίναμε φίλοι, δηλαδὴ γνώριμοι πολὺ.
Αὐτὴ: κοπέλλα στὰ δεκαοχτώ της χρονία
ὅλο ζωὴ—ἦταν ἀλήθεια τόσο ζωερὴ ἢ ἔτσι
ἀφήνοταν νὰ δείχεται;—πάντα γελοῦ-
σε μὲ τὶς φιληνάδες της, ἡ ἀνοιχτόκαρδη.
Κι' ἐγώ: ἀμίλητος, σκυθρωπὸς μὲ μάτια
βαρεῖα σοβαρά, μ' ἓνα πρόσωπο δωρικό,
καὶ πάντα κατὰ βάθος ἓνα παιδί, μιὰ φω-
τόχαρξ ὅπως εἶπα ψυχὴ, λουλούδι ἑτοιμο-
ν' ἀνοίξῃ τοὺς κάλυκες του καὶ στὰ δά-
κρυα τῆς αὐγῆς καὶ τὶς ἀχτίνες τοῦ ἡλίου.
Ἐνα παιδί.

Μοῦ μιλοῦσε συχνὰ γιὰ χίλια δυὸ πράγ-

ματάκια, γιὰ τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρονται
συνήθως οἱ γυναῖκες.

Κι' ἂν μὲ ὤτοῦσε κάποτε γιὰ τίποτε,
τῆς ἀπαντοῦσα σκληρά, δωρικά καὶ ξά-
φνου ξεσποῦσα σ' ἓνα ἰωνικὸ χαμόγελο.

Κάποτε μὲ ὤτρησε γιὰ τὸν ἔρωτα.

Τῆς ἀπάντησε περίπου ὡς ἐξῆς:

—Ὁ ἔρως εἶνε, εἶν προσπάθειά μου
νὰ ἐξηγήσωμεν φιλολογικῶς τὴν λέξιν—
τὶ σχολαστικὸ; πού ἤμουν!—γενικῶς ὁ πό-
θος πρὸς τι πρᾶγμα. Εἰδικῶς συνήθως ὁ
μιλοῦμε γιὰ τὸ γλυκὸ συναίσθημα πού κρύ-
βει μέσα τοῦ ὅλη τὴ μουσικὴ καὶ ὅλη τὴν
ποίησιν ὅλων τῶν κόσμων μαζεμένη—μι-
λοῦμε γιὰ τὴ φωτιά, γιὰ τὸ μαγνήτη
πού χύεται ἀπὸ τὰ δυὸ μάτια τοῦ προσώ-
που πού ἡ παραίτησή μας τὸ ἐξιδανι-
κεύει τρομερά.

Μὴ νομίζετε πῶς τέτοιες συζητήσεις ἦ-
ταν συχνές. Κάθε ἄλλο. Ἦμασταν κι' οἱ δυὸ
πολὺ ντροπαλοὶ γιὰ νὰ νοιώγουμε συχνὰ συ-
ζητήσεις γιὰ τὸν ἔρωτα. Ἴσως γιὰ ἐκεῖ-
νη ἐκτύπησε τὸ νοικοκυριὸ τῆς κι' ἐγὼ πάλι
τὰ βιβλία μου—ἤμουν σπουδαστὴς σὲ κά-
ποια τεχνικὴ σχολή.

Ἦταν ὁμορφὴ; Μάλλον ναί. Ἑλληνι-
κὴ κατατομὴ μὲ μάτια μαῦρα, μεγάλα. Ὁ-
μως ἐγὼ τὴν εὗρισκα ὄχι τόσο ὡραία,
γιατὶ εἶχε σκοῦρο χεῶμα καὶ γιατί στήν
καντιλένια μύτη της διέκρινα ἀπὸ σιμὰ
μιὰ περσιττὴ γραμμὴ—ἂν καὶ σχεδὸν ἀ-
διόρατη.

Μάγαποῦσε; μάλλον ὄχι. τὰ μάτια της
ποτὲ δὲν ἀστράφταν στὸ ἀντίκρουσμά μου·
τὰ μάτια της ποτὲ δὲν ἐχαμήλωσαν ἀπὸ
ἀδεξιότητα στὸν ἐρχομό μου· τὸ κεφάλι

της ποτέ δὲν ἐκινήθηκε μηχανικά σὰν ἡ-
μουν κοντά της.

Μοῦ μιλοῦσαν ὅμως πάντα ἐγγονιαστα
καὶ θαρρετά. Πολλὲς φορές μοῦ ἔδειχνε μιὰ
κάποια τρυφερότητα καὶ κάποτε τὸ στορ-
γικὸ της ἐνδιαφέρον.

Ἦταν κάποια γιορτὴ. Ἐζήτησαν νὰ
λάβω μέρος. Ἀπρόσεκτα ἀπήντησα μπρο-
στὰ της. — Δὲ μὲ φτάνουν τὰ λεπτά!
— «Γιατί νὰ εἰπῇς πὼς δὲ φτάνουν τὰ λε-
πτά!... Εἶπε χαμογελῶντας σοβαρά, σὰ μεί-
ναμε μονάχοι μας.

— «Τὶ νᾶλεγα».

— «Ναῦρiscos μιὰ δικαιολογία Πὼς
ἔχεις δουλειὰ ἢ πὼς δὲν ἔχεις κέφι. Γι-
ατὶ νὰ ἐκτίθῃσαι...»

Πέρασε κάμποσος καιρὸς. Ἡ κοπέ-
λα ποὺ βροσκοῦνταν, ὅταν τὴν πρωτογνωρί-
σα, στὸν ἀνθὸ της ἤβης, εἶνε τώρα ἀπάνω
ἀπὸ τὰ εἴκοσι, σωστὴ γυναῖκα· βᾶφει μὲ
φιλαρέσκεια τὰ χεῖλιά της καὶ πονηρεύται
περισσότερο.

Πολλοὶ τὴν τριγυρίζουν νέοι κομψευό-
μενοί, κι' αὐτὴ πότε σουφρώνει τὰ φρύδια
της καὶ πότε χαμογελάει μὲ χάρη σύμ-
φωνα μὲ τὸ κέφι της ἢ μὲ τὴ γνώμη
πῶχει γιὰ τὸν καθένα. — Ἀλλὰ δὲν ξέρει
νὰ πονηρευτῇ καλά, γιὰτὶ στὸ βάθος μέ-
νει μιὰ παιδοῦλα χωρὶς κακία καὶ χω-
ρὶς καμώματα. — Σὲ λίγο φεύγει ἀπὸ τὴν
πόλη. Ἐπειτα ἔφυγα κι' ἐγώ.

Στὸ χωριό μου ὅλα εἶνε ἥρεμα κι' ἀγαπη-
τά. Τὸ τρυφερὸ βλέμμα τῆς μητέρας,
ἡ κρυφὴ στοργὴ τοῦ πατέρα — ἅ! πὼς νὰ
τοὺς περιγράψω καὶ τοὺς δυὸ, ποὺ ἀδυνα-
τῶ νὰ ἐκφράσω τὸ μεγαλεῖο τους; — οἱ
ἀνθρώποι, τὰ ζῷα, τὰ δέντρα, τὰ λουλού-
δια, οἱ νεροσυρμές..... Ὅμως ἐμένα ἡ
ψυχὴ μου ἐκελάριζε σὰν τὴ βούση κάποιο
κουφὸ σκοπὸ, ποὺ δὲν εἶχε τὴν ἀρχὴ του
σὲ κανὲν ἀπ' αὐτά... *

Πέρασε μῆνας, χρόνος. κι' ἦρθε κι' ἄλλος
χρόνος. Ἦρθε χειμῶνας, ἀστραπὲς. Καὶ

κάποιες ἄλλες ἀστραπὲς, σὰν ἐκείνες τοῦρα-
νοῦ χτυποῦσαν νὰ ὀρμάζουν τὸ κορμί μου,
μὰ δὲν μπόρεσαν. Οἱ ἀστραπὲς κι' οἱ
πυρετοὶ τῆς ἀρρώστιας. Μὰ ἐγὼ ἔπαιξα
μαυτὲς τὲς ἀστραπὲς σὰν τὸ παιδί ποὺ παί-
ζει μὲ τὰ γκάθια — κι' ἄς τὸ ματώνουν —
κι' ἅμα βαρεθῇ τὰ πετάζει χάμου καὶ τὰ
πατεῖ. Ἔτσι κι' ἐγὼ τὴν πάτησα τὴν ἀρ-
ρώστια, καὶ σὰν δέντρο ποὺ ἔχει πέσει
στὴ γῇ ἀπὸ κακὸ βορῆα καὶ ξανασηκώθη-
κε, ἐστήθηκα καὶ πάλι στὰ πόδια μου.

Ἀλλὰ τί νὰ γίνεται ἡ Ἀγγελικὴ; — Ποι-
ὸς ξέρει.... Στὸ μακρινὸ, θαλασσινὸ χωριό
της ἴσως νὰ παίξῃ μὲ τῆς θάλασσας κύ-
ματα.... Στὸ τζάκι καθισμένη τὰ ἀχνὰ
βράδια ἴσως νὰκούῃ τὰ παραμύθια τῆς
γιαγιᾶς της, ἢ θὰ κεντᾷ στὴ μηχανὴ κά-
ποιον ἀητὸ καὶ κάποια περιστέρια....

Ἀγγελικὴ, γιατί σὲ συλλογιόμμαι;

—.... Ἀπρεπε νὰ ξαναγυρίσω στὴν πόλη,
ἔπρεπε πάλι νὰ διχτώ στὴ βιοπάλη, νὰ συν-
ερίσω τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ μον-
τέρου, ποὺ ζῇ μιὰ τεχνητὴ ζωὴ ἀνάμεσα
ἀπὸ μηχανὲς καὶ μηχανές. —

Ἀναποδιὰ τοῦ δρόμου ἡ κλωθογύρι-
σμα τῆς μοίρας στοργικὸ μ' ἀναγκάζει
νὰ ἀκολουθήσω τὴ γραμμὴ ποὺ περνάει
ἀπὸ τὰ χωριά τῆς Ἀγγελικῆς. Ὅταν τὸ
κατάλαβα αὐτὸ μέσα στὸ σιδηρόδρομο, ἔ-
να χαμόγελο παράξενο μοῦ ἦρθε στὰ χεί-
λη. Κι' ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲ μπόρουσα νὰ κα-
ταλάβω τί χαμόγελο ἦταν. Ἡ καρδιά μου
σὰν νὰ σκίρτησε σὴν ἀπαντοχὴ τῆς ὡ-
ραίας κόρης ποὺ εἶχα τόσον καιρὸ νὰ τὴν
ἰδῶ. Ἀλλὰ διερωτώμουν:

— Θὰ τὴν ἰδῶ ἄραγε στὸ σταθμὸ; Δὲν
θὰ εἶνε πολὺ σπάνιο πρᾶγμα νὰ τὴν ἰδῶ;
Κι' ὅλο φωτοῦσα πότε θὰ φτάσουμε,
ἂν πλησιάζουμε ἢ ἂν εἴμαστε ἀκόμα μα-
κριὰ ἀπὸ τὸ R.

Σὲ κάθε σταθμὸ δρωτοῦσα.

— Πόσους σταθμοὺς θέλουμε ἀκόμα ὡς
τὸ R;

Ἡ μηχανὴ σφυρίζει, ὁ μηχανικὸς λιγο-
στεύει τὴν ταχύτητα τοῦ τραίνου καὶ σὲ

λίγο σταματοῦμε στὸ σταθμὸ τοῦ R.

Ξαφνιασμένος βγαίνω στὸ παράθυρο κι'
ὅλο κοιτάζω πρὸς τὰ ἔξω. Δὲ μπορεῖ.
Θὰ τὴν ἰδῶ. Κάποια φωνὴ μοῦ λέει. Πρό-
σεξε καὶ θὰ περάσῃ.

— Ἀγγελικὴ! — Ἀγγελικὴ!

Σχεδὸν αὐθόρμητα ἡ φωνὴ βγήκε ἀπ'
τὰ χεῖλη, καθὼς τὴν εἶδα ἔξω ἀπ' τὸ τραί-
νο, κάτω ἀπὸ ἓνα παράθυρο του. —

Ἔστρεψε ἀπότομα τὸ κεφάλι της καὶ
δίχως νὰ μαντιληφθῇ καλά, τὸ πρόσωπό
της φωτίστηκε, τὰ μάτια της γιὰ μιὰ στι-
γμὴ ἀστραψαν καὶ τρεχάτη μέφτασε καὶ
μοῦδωκε τὸ χέρι.

— Πὼς ἀπ' ἐδῶ;

Ἔσκυψα ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ τὴ
χαιρέτησα. — Κάποια περιπέτεια.

Σὲ δυὸ στιγμοῦλες μέσα εἶπαμε τόσα
πράγματα! Μοῦ μιλοῦσε μὲ ἀληθινὴ συ-
κίνηση καὶ μὲ βία, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ
πληροφορηθῇ ὅσο πιὸ πολλὰ μπορούσε
πρὶν τὸ τραῖνο φύγῃ.

Ἐνα σιγαλὸ κύμα ἔδεσσε τὰ στήθια
μας. Ἐνας βραδυνὸς ἀέρας πέραγε πά-
νω ἀπὸ τὸ πέλαγο τοῦ ἡρεμοῦντος πά-
θους καὶ προξενῶσε ἡδονικὰ δόγη.

Τὰ μάτια της ἀστραφταν, ἀλλὰ καὶ τὰ
δικά μου θὰ ἦσαν κεραυνοί. —

Τὸ τραῖνο κίνησε πάλι καὶ μᾶπόσπασε
βίαια ἀπὸ κοντά της, ἐνῶ ἐκείνη κουνών-
τας τὸ λευκὸ μαντῆλι της μοῦ φώναζε.

— Στὸ καλὸ!

Κι' ἦταν, — ὅσο τὴν ἔχασα ἀπ' τὰ μάτια,
γελαστὴ, σὰν νὰ τὴν φύσηξε δεξιερὸς ἀέ-
ρας — ἡ παρουσία μου,

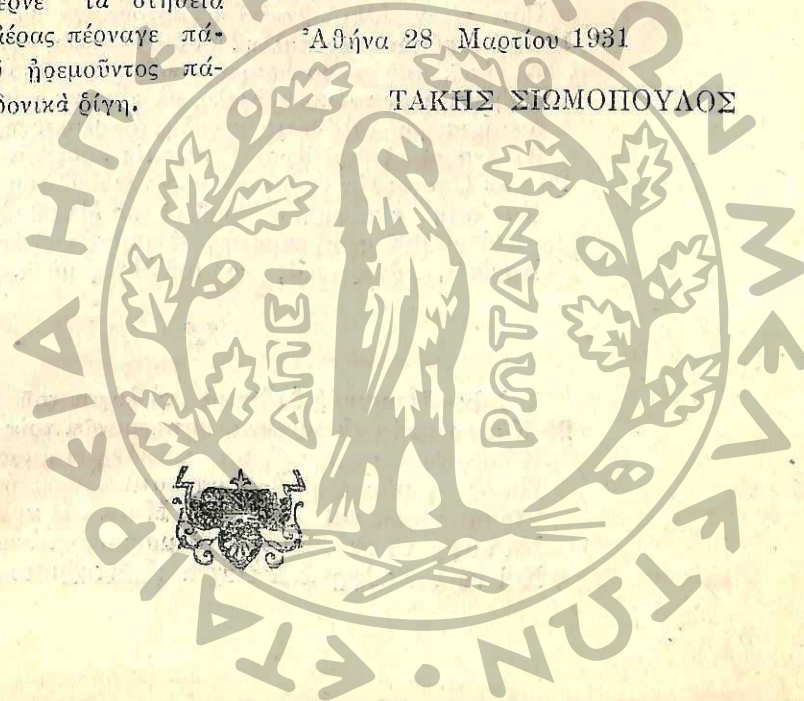
Τὶ γρήγορα ποὺ φεύγει τὸ τραῖνο.... Ἡ
μηχανικὴ τοῦ ψυχῆ δὲν ξέρει ἀπὸ συγκι-
νήσεις. Τὸ ὄραμα τοῦ R, τοῦ ὀραίου χω-
ριοῦ ποὺ κρατᾷ στὴν ἀγκαλιά του τὴν
Ἀγγελικὴ, τὸ χάνω σὲ λίγο κι' αὐτό.

Κι' αὐτὸ ποὺ σκέπτομαι τώρα, κι' αὐτὸ
ποὺ φέρνω ἀθέλητα στὸ νοῦ μου, κι' αὐ-
τὸ ποὺ πνίγει τὴν καρδιά μου σὰ βρα-
χνᾶς, τὸ λέω καὶ τὸ ξαγαλέω μὲ νοσταλ-
γία καὶ μὲ παῖ ἀπονο:

«Φοβᾶμαι μὴν ἀπέρασες, Ἀγάπη, καὶ
δὲ σεῖδα».

Ἀθήνα 28 Μαρτίου 1931

ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΩΜΟΡΦΗ ΝΥΦΗ Ο ΑΕΙΟΣ ΓΑΜΠΡΟΣ Ο ΜΠΕΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΕΡΑΓΙΑ ΤΟΥ

Ποίημα επικούρικόν Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Μέσα σὲ χίλιες ὡμορφες, ξανθιὲς καὶ μαυρομάτες,
Ποῦ λάμπαν σὰν τὴν ἀνοιξή, σὰν τοῦ οὐρανοῦ τὴ κάλλη,
Ἡ Δάφνη εἶταν ἡ πλειὸ ὡμορφη κι' ἡ πλειὸ χαριτωμένη,
Κι' εἶχε καὶ μιὰ γλυκεῖα φωνή, ποῦ πέρναε καὶ τ' ἀηδόνια.
5 Πρωτόσπιτα τὴν γύρευαν κι' ἀρχόντοι τὴν ζητοῦσαν
Γιὰ πρωτοστέφανα παιδιὰ τοῖς δοξασμένη νύφη,
Κι' οἱ προξενήτρες πῆγαιναν κι' ἐρχόνταν κάθε μέρα.

* *

Μέσα στὲς τόσες προξενιές, στὰ τόσα παλληκάρια,
Ποῦ πρότευναν σὴν ἀντροῖα ποῦ πρότευναν σὴν δόξα,
10 Στὰ σπίτια τὰ πανένδξα καὶ χιλιοτιμημένα
Καὶ σὴν καθάρια λεβεντὶ καὶ στὰ περίσσια κάλλη,
Δὲν ἤξερε ὁ πατέρας τῆς σ' ποιὸν ν' ἀποφασίσῃ
Καὶ ποιὸν γαμπρὸν ν' ἀποδεχτῇ γιὰ τὴν γλυκεῖα του κόρη,
Γιατ' εἶταν ὅλοι ζηλευτοὶ κι' ἀρχοντογεννημένοι
15 Καὶ πρόδοι σὴν παλληκαριά, στὰ κάλλη καὶ σὴν νιότη,
Κι' ἐκεῖ, ποῦ πολυσκέφτονταν καὶ πολυσυλλογιῶνταν,
Βρῆσκει ἕναν τρόπο δύσκολο, μὲ κίντυνα γεμάτον,
Δοκιμαστήρι ἀλάθευτο μεγάλῃς ἀντροειοσύνης
Κι' ἕνα πρωτὶ διαλόγησε σ' ὅλες τὲς προξενήτρες.
20 — «Ὅποιος τὴν θυγατέρα μου γυναῖκά του ποθᾷ,
Νὰ πάῃ νὰ κάψῃ μιὰ βραδεῖα τοῦ Μπέη τὰ σεράγια,
«Καὶ νὰ μοῦ φέρῃ νικητὴς, σὲ μιὰ χρυσὴ λεκάνη,
Κανίσκι, ἀντροειοκάνισκο, τοῦ Μπέη μὲ κεφάλι.»

* *

Σὰν ἄκουσεν ἡ Λεβεντιά τὰ λόγια τοῦ πατέρα,
25 Καταφρονάει τὰ κίντυνα, καταφρονάει τοὺς κόπους,
Κι' ἀρχίζει νὰ συντάζεται, νὰ κἀνῃ ἐτοιμασίες,
Ποῖος θὰ μπορέσῃ πλειὸ μπροστὰ νὰ ξεκινήσῃ ἀπ' ὅλους,
Ἀρματομένος καὶ πεζὸς τὸν Μπέη νὰ πολεμήσῃ
Νὰ κάψῃ τὰ σεράγια του, τὰ μαρμαροχτισμένα,
Καὶ νὰ τοῦ κόψῃ ἀνέσπλαχνα τ' ἀντίχριστο κεφάλι.

30 Ἄλλ' ἕνας δὲν συντάζονταν, ὁ πλειὸ μικρὸς ἀπ' ὅλους,
Ὁ Γιάννος ὁ περίφανος καὶ μοσκιναθοσμενός,
Τῆς Χήρας ὁ μοναχογιός, ὁ χιλιοπαινεμένος,
Ποῦχε τὰ μάτια, σὲν ἑλιές, τὰ φρούδια, σὰν γαϊτάνι,
Φωνὴν οὐράνια, ἀγγελικὴ κι' αὐγερινοῦ ὡμορφάδα
35 Καὶ τοῦ μουστάκι ἀνίδρωτο, ἐχάθηκε ἀπ' τὸν Κόσμο,
Κι' οὐδὲ τοὺς κάμπους φαίνονταν κι' οὐδὲ στὰ κοφοβούνια.

* *

Εἶταν γοντροὶ κι' ὑπέρψηλο τῶν σεραγιοῶν οἱ τοῖχοι,
Τὰ παραθύρια τοὺς φραχτὰ κι' οἱ θύρες σιδερένιες,
Ἀρματομένοι φύλαγαν διαδόσιοι γενιτσάροι
40 Καὶ μέσα ὁ Μπέης κάθονταν, ἀφέντης ξακουσμένος,
Μ' ἐξήντα δυὸ χανούμισσες ξανθιὲς καὶ μαυρομάτες.
Ἄλλες τοῦ φέροναν πιστὰ κι' ἄλλες τοῦ μαγειροῦσαν,
Τούρκικα νόστιμα φαγιά κι' ἄλλες τοῦ τραγουδοῦσαν,
Ἄλλες τοῦ παίζανε βιολί, σαντούρι καὶ λιογκάρι,
45 Κι' ἄλλες τοῦ παρστέκανε μὲ χέρια σταυρωμένα,
Σὰν τ' ἀναμμένα τὰ κηριά, σὰν τὲς χρυσὲς καντήλες,
Κι' ἕνας μικρὸς Γενίτσαρος μ' ἀνίδρωτο μουστάκι,
Ποῦχε τὰ μάτια, σὰν ἑλιές, τὰ φρούδια σὰν γαϊτάνι,
Φωνὴν οὐράνια ἀγγελικὴ κι' αὐγερινοῦ ὡμορφάδα,
50 Ὅλο τὸν Μπέη κέοναγε μ' ἐν' ἀσημένιο τάσσι,
55 Κρασὶν ἀπὸ τὴν Νάουσα κι' ὀπὸ τὴν Ἁγία Μαύρα,
Τὸν κέοναγε χαρούμενο καὶ γλυκοτραγουδοῦσε:
— «Γειά σου, χαρά σου, Μπέη μου, τῶν Μπέηδων καμάρι!
«Ἐσένα πρέπουν τάρματα καὶ τὰ ψηλὰ σεράγια,
«Ἐσένα ἀράπικα ἄλογα νὰ περπατᾷς καβάλλα,
«Οἱ ξακουστοὶ γενίτσαροι νὰ σοῦ φυλᾷν τὲς θύρες,
«Κι' οἱ διαλεχτὲς χανούμισσες μὲ τὰ περίσσια κάλλη,
«Ποῦ ἄλλες σοῦ φέρονουν πιστὰ κι' ἄλλες σοῦ μαγειροῦν
«Τούρκικα νόστιμα φαγιά κι' ἄλλες σοῦ τραγουδοῦν,
60 «Ἄλλες σοῦ παίζουνε βιολί, σαντούρι καὶ λιογκάρι,
«Κι' ἄλλες σοῦ παρστέκουνε μὲ χέρια σταυρωμένα,
«Σὰν τ' ἀναμμένα τὰ κηριά, σὰν τὲς χρυσὲς καντήλες.»

* *

Κι' ὁ Μπέης τοῦ ἀποκραίνονταν τραγουδιστὰ κι' ἐκεῖνος:
— «Σκουριά νὰ φάγῃ τ' ἄρματα κι' ἡ φλόγα τὰ σεράγια.
65 «Ψόφος νὰ μᾶσῃ τ' ἄλογα, κἀνένα νὰ μὴν μείνῃ,
«Ὅλους τοὺς γενιτσαροὺς μου πανούκλα νὰ σαρᾷσῃ,
«Κι' ὅλες μου τὲς χανούμισσες θανατικὸ νὰ πάσῃ
«Μπροστὰ στὰ μαῦρα μάτια τῆς, στὰ μαῦρά τῆς τὰ φρούδια,
«Καὶ σὴν περὶ κάλλῃ ὡμορφίᾳ τῆς ξακουσμένης Δάφνης.

70 «Ποῦ θὰ τὴν κάνω μπέισσα κι' ἀφέντρα τῆς καρδιᾶς μου»—

* *

Καὶ τὸ Γενίτσαρόπουλο γυρίζει καὶ τοῦ λῖγει:

Μὲ χαμογέλιο πονηρὸ καὶ μὲ φωνὴ μαργιόλα:

—«Καὶ ποῦ τὴν εἶδες, Μπέη ἐσύ, τὴν ξακουσμένη Δάφνη;

«Τὴν ὡμορφιά της τραγουδοῦν τοῦ κῆπου μου τ' ἀηδόνια...

75 «Κέφνα με, ὡμορφε ἄγουρε, μὲ τ' ἀσημένιο τάσσι,

«Κρασὶν ἀπὸ τὴ Νιάουστα κι' ἀπὸ τὴν Ἁγία Μαῦρα,

«Ὡς ποῦ γὰ σκάση ὁ Αὐγερινός, νὰ πάη ἡ Πούλλια γιῶμα

«Κι' ὅταν μὲ πιάση τὸ κρασί, κι' ὅταν μὲ πάρη ὁ ὕπνος,

«Πᾶρε ἑκατὸ γενήτσαρους καὶ σύρε νὰ μοῦ φέρης,

80 «Σὲ μούλα χρυσοκάπουλη (20) τὴν πενεμένη Δάφνη,

«Γιὰ νὰ τὴν κάνω μπέισσα κι' ἀφέντρα τῆς καρδιᾶς μου.»

* *

Τὸν λόγο δὲν ἀπόσωσε, τὸν λόγο δὲν ἀπόειπε....

Στὸ χέρι τοῦ Γενίτσαρου χρυσὸ μαχαίρι ἀστράφτει,

Ἀστράφτει σὰν τὴν ἀστραπή, ἀστράφτει σὰν τὸν ἥλιο,

85 Τρομάζουν καὶ λιγοθυμοῦν καὶ κιτρινοχλωμαῖζουν,

Οἱ ἐξήντα δυὸ χανούμισσες μὲ τὰ περίσσια κάλλη,

Σὲ μιὰ στιγμὴν ἐκόπηκε τοῦ Μπέη τὸ κεφάλι

Κι' αἱματομένο βάλθηκε σὲ μιὰ χρυσῇ λεκάνη

90 Ἀμέσως ἐπιασαν φωτιά τοῦ Μπέη τὰ σεράγια,

Κι' ἀρχίσανε νὰ καίγωνται νὰ ξεπετοῦνε φλόγες,

Καὶ τὸ Γενίτσαρόπουλο, τὸ ἑφταπονηρεμένο,

Ποῦχε τὰ μάτια σὰν ἐλιές, τὰ φρούδια σὰν γαϊτάνι,

Κρατῶντας παραμάσκαλα τοῦ Μπέη τὸ κεφάλι,

Μὲς τὴν λεκάνη τὴν χρυσῇ καὶ σκυφοπεροπατώντας

95 Πετᾶχτηκε χαρούμενο πὸ μὲς ἀπὸ τὲς φλόγες,

Καὶ σὰν ξορκάδι δρόμησε στοὺς κάμπους καὶ στὰ ὄρη,

Καὶ μὲς στὰ σπίτια εἰσέβηκε τῆς ξακουσμένης Δάφνης,

Καὶ στον γλυκὸν πατέρα της αὐτὰ τὰ λόγια λέγει:

—«Αὐτὴν τὴν νύχταν ἔκαψα τοῦ Μπέη τὰ σεράγια,

100 «Κι' ἔκοψα τὸ κεφάλι τοῦ καὶ σοῦ τὸ φέρω ὁμπρὸς σου,

«Κανίσκι, αἱματοστάλαχτο μὲς σὲ χρυσῇ λεκάνη,

«Καθὼς μᾶς τὸ διαλάλησες μ' ὅλες τὲς προξενῆτρες»

«Δόσε μου τώρα, δόσε μου τὴν κόρη σου γιὰ ταίρι,

* *

Ἀμέσως τοῦ ἀποκρίθηκε τῆς Δάφνης ὁ πατέρας:

105 «Κοῖμα ἄγουρε στοὺς κόπους σου, καὶ στὴν παλληκαριά σου

«Ἐσὺ εἶσαι ἓνας γενίτσaros, Τοῦρκον γαμπρὸν δὲν κάνω.

Γυρίζει κι' ὁ Γενίτσaros κι' ἀντιλογιὰ τοῦ δίνει:

—«Δὲν εἶμαι ἐγὼ γενίτσaros, ἐγὼ δὲν εἶμαι Τοῦρκος,»—

«Ἐγὼ εἶμαι ὁ Γιάννος τὸ παιδί τὸ μοναχὸ τῆς Χήρας!

110 «Δὸς μου τὴν Δάφνη γλήγορα! Εἶναι δική μου ἡ Δάφνη!

* *

Τότε ἀνοίξε τὴν ἀγκαλιὰ τῆς Δάφνης ὁ πατέρας,

Καὶ στὸν ἀγκαλιασμὸ σφιχτὰ, τὸν φίλησε μὲ πόθο,

Καὶ τοῦ εἶπε μ' ἀπαγᾶλλιασμα καὶ προθυμιὰ μεγάλη:

—«Ἐσὺ εἶσαι ὁ νιός, ποῦ γύρεσα γιὰ τὴν γλυκεῖά μου

Δάφνη!»

115 Κι' ἔγινε ὁ γάμος κι' ἡ χαρὰ, ποῦ βάσταξαν βδομάδες!

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

LAVEDAN

ΕΛΑ!

Θέλεις στὸ πράσινο ἐκεῖ

νὰ πᾶμ' ἀκρογιάλι,

ποῦ μὲ νανοῦρισμα γλυκὺ

ὁ ζέφυρος ψάλλει;

Στὴ λίμνη τὴ γαλανὴ

στῶν φυκιῶν τὸ στρώμα

ἔχεις γλυκύτερη φωνή

καὶ πειὸ ἀγνὴ ὄψι ἀκόμα!

Σὲ μιὰ τοῦ βοράχου οἱ δυὸ μαζί

σπηλιά θὰ κρυφθοῦμε

κ' ἀπὸ τὴν τύρβη τὴν περὶ

θὰ τραβηχθοῦμε;

Ἔλα! μιὰ ὥρα σωστὴ

στὸ πλευρό μου μείνε

καὶ στὸ φίλημά μου πὲς πιστὴ

ἡ καρδιά σου πὼς εἶναι!

Ἄπ' τὰ λιβάδια στὸ βουνὸ

θὰ πᾶμ' ἐκεῖ πέρα,

νὰ ἴδῃς στὸν πορφυρὸ οὐρανὸ

πὼς σβύνει ἡ μέρα.

Στὴ λίμνη τὴ γαλανὴ

στῶν φυκιῶν τὸ στρώμα

ἔχεις γλυκύτερη φωνή

καὶ πειὸ ἀγνὴ ὄψι ἀκόμα!

μετάφρασις Κ. ΜΕΚΙΟΥ

ΕΝΑΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ:

Ο ΒΗΛΑΡΑΣ

Του κ. Ἀρίστου ΚΑΜΠΑΝΗ

«Ἡ «Πρωΐα» ὡς γνωστόν, ἀπὸ καιροῦ ἔχει ἀρχίσει νὰ δημοσιεύη καὶ ἡμέραν ἐπὶ τῶν αἰσθητικῶν καὶ ἐν γένει καλλιτεχνικῶν ζητημάτων ἐπιφυλλίδας, γραφομένας ἀπὸ τοὺς γνωστοτέρους λογίους, δημοσιογράφους καὶ λογογράφους.

Μιὰ ἐξ αὐτῶν εἶνε καὶ ἡ τοῦ κ. Ἀρίστου Καμπάνη περὶ «Βηλαρά» ὅπου ὁ διαπραγμῆς λόγιος εὕρισκει τὸν Βηλαρὰν ὡς τὸν πρόδρομον τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς δημοτικῆς.

Ἡ «Ἑλλοπία», συνεχίζουσα τὴν προσπάθειάν της ἐγκειμένης τὴν δικογράφειν τοῦλάχιστον τῶν πρωτοποριακῶν μορφῶν τῆς Ἑπειρώκης Σχολῆς θεωρεῖ ἐπιβεβλημένην τὴν ἀναδημοσίευσιν τῆς σχετικῆς ἐπιφυλλίδος.

Μὲ κάποιο ἄρθρο τοῦ δημοσιευμένο σὲ Γαλλικὸ περιοδικό, ἐδῶ καὶ τρία χρόνια, ὁ μακαρίτης Ψυχάρης σφράγισε τὸ γλωσσικὸ του ἀγῶνα. Τὸ ἄρθρο αὐτό, ἔρχεται σὰν ἓνα συμπλήρωμα τοῦ «Ταξιδίου» καὶ τῆς «Ἀπολογίας»—εἶναι «τὸ κύκνειο τραγούδι» τοῦ διδασκάλου.

Καθὼς τὸ ξαναδιάβασα προχτὲς σταμάτησα στὸ κεφάλαιο: «Ma pans la me-ree». Ἐκεῖ ὁ Ψυχάρης λυτρωνόμενος γιὰ μιὰ στιγμή ἀπ' τὴν ἐγωπάθειαν ποῦ τὸν χαρακτηρίζει καὶ ἡ ὁποία τὸν ἐσπρώξε σὲ παιδαριωδίες καὶ χυδαιότητες (βλέπε τὸ λίβελλό του γιὰ τὸν Κωστὴ Παλαμᾶ)—λυτρωνόμενος, λέω, ὁ Ψυχάρης ἀπ' τὴν ἐ-

γωπάθειά του δέχεται νὰ κατονομάσῃ τοὺς πνευματικούς του προγόνους—τοὺς γλωσσικούς του προδρόμους. Τὸν ποιητὴ τῆς Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ, τὸν ποιητὴ τοῦ Ἑρωτόκριτου, τὸν τραγικὸ τῆς Ἑρωφίλης, τὸν εἰδυλλιακὸ τῆς «Ῥαΐας Βοσκοπούλας». Καὶ φτάνοντας σὸν δέκατον ἔννατον αἰῶνα καὶ τὸ Διονύσιο Σολωμό, ἀναφέρει πῶς ὁ ποιητὴς τοῦ Μυστικοῦ Δέντρου εἶχε τὴν ἐκπληκτικὴν διείσθησιν μιᾶς... πεζῆς σελίδας. Καὶ πῶς ἡ πεζογραφία μας ἀρχισε κυρίως στὰ 1888 μὲ τὸ Ψυχαρικὸ «Ταξίδι». Ἀλλὰ νομίζω πῶς ὁ «ριζοτόμος» Χιώτης, ὁ ἀργοπορημένος αὐτὸς ἀντίπαλος τοῦ ἄλλου Χιώτη Κοραῆ, ἔκαμε κάποια σκόπιμη παράλειψιν. Δὲν εἶνε μόνον ὁ Σολωμὸς ποῦ δοκίμασε τὴ δημοτικὴν μας στὸν περὶ λόγον. Πολύ πρωτύτερά του δοκίμασε τὴν ἀπλὴν γλῶσσαν μας στὴν πεζογραφία ὁ Ἑπειρώτης λογογράφος καὶ ποιητὴς Γιάννης Βηλαρᾶς: «Ὅλος ὁ Ψυχάρης (χωρὶς μάλιστα τὶς ζευσεκιές του) βρῆκεται στὴ «Ρομένη γλῶσσα», ἓνα μετριοφρονέστατον φυλλάδιο ποῦ τυπώθηκε χωρὶς τὴν καθιερωμένην δοθογραφία στοὺς Κορφούς (1814) 74 χρόνια πρὶν ἀπ' τὸ «Ταξίδι» τοῦ Ψυχάρη....

* *

Ξένος περιηγητὴς, ὁ Ἑρρίκος Ὀλλανδ ποῦ γνῶρισε τὸ Βηλαρᾶ στὰ 1812 ἢ 1813 πολὺ τὸν ἐξετίμησε σὰ γιατρὸ καὶ σὰ λόγιον: «Μόλις ἐφτάσαμε στὸ σπῖτι τοῦ Μητροπολίτη, διηγείται, τῆς Λαρίσης ἦρθαν νὰ μᾶς ἐπισκεφθοῦν δυὸ Ἕλληνες γιατροί. Ὁ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς ἔδινεν ἐντύπωσι ἀνδρικήν ἀξιοπρεπείαν: Ἦταν ὁ Βηλαρᾶς ἀπὸ τὰ Γιάννενα.... ὁ ὁποῖος ἔμεινε

κάμποσα χρόνια στὸ Μωριά, καὶ ἔπειτα στὴ Θεσσαλία ὡς γιατρὸς τοῦ Βελῆ πασᾶ.... Γλήγορα καταλάβαμε πῶς εἶχαμε μπρὸς μας ἓναν ἀνώτερος καὶ ἀρεστωπῆς εὐφυΐας ἄνθρωπον. Ὅλες τὶς παρατηρήσεις του ἔχαρakterίζε ἡ βαθύτης καὶ ἡ πολυμάθεια». Ἰδιαιτέρως ἔκανεν ἐντύπωσιν στὸν Ὀλλανδ ἡ στωϊκότης τοῦ Βηλαρᾶ: «Μιλώντας γιὰ τὴν καταστάσιν τῆς τωρινῆς Ἀθήνας τὸν ἐρώτησα τί μπορούμε νὰ βροῦμ' ἔκτ' Ἀκαδημαϊκοὺς (= Πλατωνικοὺς) ἢ Περιπατητικοὺς. Δὲν ἔξρω οὔτε Ἀκαδημαϊκοὺς οὔτε στωϊκοὺς ἢ περιπατητικούς εἶπε ὁ Βηλαρᾶς. Καθένας ὅμως Ἑλληνας τοῦ καιροῦ μας εἶναι π ε ρ ι π α τ η τ ι κ ὸ ς». Τὶ νὰ ἐννοοῦσε ὁ Γιαννιώτης ποιητὴς;

Χαρακτηρίζοντας τὰ πολιτικὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς του εἶπεν ὅτι καθε τᾶξις ἀναζητεῖ μὲ τὸ δικό της τρόπο τὴν ἀλλαγὴν τῆς καταστάσεως. Οἱ νησιῶτες οἱ ἔμποροι καὶ Μωραῖτες εἶναι προσκολλημένοι στὴν ἰδέαν τῆς Ἀγγλικῆς βοηθείας γιὰ μίαν ἐξέγερσιν. Εἶναι ὅμως πολλοὶ λόγοι καὶ ἔμποροι τῆς Ρούμελης ποῦ ἀποβλέπουν στὴ Γαλλίαν. Ὁ κάτω λαὸς ἔξ ἄλλου εἶναι προσκολλημένος στὴν ἐθνικὴν του θρησκείαν καὶ θάθελε νὰ δεχθῇ τὴν ἐλευθερίαν του ἀπὸ τοὺς Ρώσους.

Ὁ Ὀλλανδ ἐπαινεῖ τὴν ἀρχαιομάθεια τοῦ Βηλαρᾶ καὶ τὸ ζωηρὸν ἐνθουσιασμόν του γιὰ τὶς παλιὰς δόξας. «Ὅσες φορές, γράφει, συλλογίζονταν τὸν τωρινὸν ἔλεπτον τῆς Ἑλλάδος ἔσμιγε ἓναν τόνο μελαγχολίας καὶ σάτυρας...» Πολὺ περισσότερον πρόσεξεν ὁ Ὀλλανδ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐμβρίθειαν τοῦ Ἑπειρώτη γιατροῦ:

«Μέσα σὲ αὐτὲς καὶ ἄλλες συνομιλίες βρῆκα τὸν Βηλαρᾶ ἄνθρωπον μὲ ποικιλώτατη μάθησιν, γνώσιν τῶν φυσικῶν καὶ μεταφυσικῶν ἐπιστημῶν.... Εἶναι ὁ πρῶτος βοτανικὸς τῆς Ἑλλάδος. Οἱ χημικὲς του γνώσεις φτάνουν ὡς τὴν ἐποχὴ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν μεταλλικῶν βάσεων εἰς τ' ἀλκαλικά... Πολὺ εἶχε σκεφθῇ γιὰ διάφορα θέματα φυσικὰ καὶ μεταφυσικὰ καὶ ἡ συνομιλία του γι' αὐτὰ τ' ἀντικείμενα εἶχε τὸν ἴδιον τόνο τοῦ σατυρικοῦ σχετικισμοῦ,

ποῦ ἐπρόβαλλεν ὡς ὁ γενικὸς χαρακτήρας τῶν γνώμων του».

Ἀλλὰ πολὺν περισσότερον μᾶς ἐνδιαφέρουν ὅσα προσθέτει ὁ ξένος περιηγητὴς γιὰ τὸ Βηλαρᾶ ὅτι ἡ ποιητικὴ εὐφυΐα δὲν εἶνε κατώτερη ἀπ' τὴ μάθησιν ποῦ ἔχει ἀποκτήσει στὴ φιλολογία καὶ στὴν ἐπιστήμην καὶ μολονότι δὲ γνωρίζω νὰ δημοσίευσσε τίποτε ὡς τώρα, ἡ ἀξία μερικῶν χειρογράφων γραμμικῶν ποιημάτων τοῦ ἔχει ἀποφέρει πολλὴν ἐπόλησιν μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του.... Τὰ ποιήματά του εἰν' ἐρωτικά, ἐπιγραμματικά στὴ διατύπωσιν, ἄλλα σατυρικά ἢ... χωρατατζίδικα.»

Δοκιμάζοντας τὴν ποιητικὴν εὐχέρεια τοῦ Βηλαρᾶ ὁ ξένος περιηγητὴς μετέφρασε πρόχειρα στὴν Ἰταλίαν—Ἀγγλικά δὲν ἤξερεν ὁ Βηλαρᾶς—κάποιους Ἀγγλικούς στίχους. Ὁ Γιαννιώτης ποιητὴς σὲ λίγα λεπτά ἐστιχοῦργησεν Ἑλληνικά τὴν πεζὴν αὐτὴν μετάφρασιν....

Ἡ «Ρομένη κ η γ λ ο σ α» ποῦ τύπωσε ὁ Βηλαρᾶς στοὺς Κορφούς καὶ ἀφιέρωσε στὸν «ἀρχιδάσκαλον καὶ ἐπιστήμονα τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου τῶν Γιαννίνων σοφολογιότατον Ἀθανάσιον Παλλίδα» περιέχει ἓναν πρόλογον μικρόν, μιὰ μικρὴ «ὁμῆνεια γιὰ τὰ γράμματα καὶ δοθογραφία» τῆς νεοελληνικῆς, κάποιους ἀφελείς καὶ εὐχάριστους περιγραμμικούς καὶ ἐρωτικούς στίχους καὶ—πρὸ πάντων—τὴ μετάφρασιν τοῦ Πλατωνικοῦ Κρίτωνος καὶ τοῦ Πιπταρίου τοῦ Περικλῆ ἀπ' τὸ Θουκυδίδην. Ἡ δημοτικὴ αὐτὴ τῶν δύο μεταφράσεων, παρὰ κάποιους ἡπειρωτικὸς ιδιωματισμούς ποῦ εἶνε φυσικὸν νὰ φαίνονται τὸ σημερινὸν Ἀθηναῖον, τὸ σημερινὸν Ἕλληνα, εἶνε τελείως ὑποταγμένη στὴ γραμματικὴν, τὴ σύνταξιν, τὴ φθογγολογίαν—στὸ γενικὸ πνεῦμα, τέλος πάντων τῆς νεοελληνικῆς. Καὶ δὲ θὰ δυσκολενοῦμεν νὰ πῶ ὅτι οἱ δύο αὐτὲς μεταφράσεις εἶναι ὑποδειγματικὲς γιὰ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ χάρι τὸς καὶ ὅτι μὲ ὅλον τὸν ιδιωματικὸν τὸν χρωματισμὸν δὲ «διαφθερίζουν» τὴν ὁμορφίαν τῶν μεγάλων πρωτοτύπων.

* *

Οἱ γλωσσικὲς ἰδέαι τοῦ Βηλαρᾶ ὅπως

διατυπωθήκανε σὲ διάφορες ἐπιστολὲς ἢ προπαγανδιστικά του γεγραμμένα ἀξιίζουν τὴν προσοχή μας. Σ' ἐποχὴ προγλωσσολογική, πρὶν δὴλα δὴ ἡ γλωσσολογία διαμορφωθῇ σ' ἐπιστήμη καὶ πρὶν διακηρυχθῶν μερικὰ δόγματα της, ὁ Γιαννιώτης σοφὸς καὶ ποιητὴς διεκήρυξε ἀλήθειες ποῦ γλήγωρα παρ'γνωριστήκανε μεταξύ μας γιὰ ν' ἀναγνωρισθοῦν καὶ πάλι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος...

Γράφοντες πρὸς τὸν Παλλίδα στὰ 1812 ἀπὸ τὴν Τριπολιτῖζα ὅπου εἶχε ἀκολουθῇ τὸ Βελῆ κάνει μιὰ σωστὴ παρατήρησι: «Ὅσοι λέν πῶς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶχε ὅλες τὶς χάρες, ὅπου μποροῦν νὰ στολίσουν μιὰ γλῶσσα καλλιεργημένη, λέν τὴν ἀλήθεια· γιατί μόνον ὅπου αὐτὴ δὲ σώζεται πλιά παρὰ καθὼς μιὰ ἑκατοχρονίτισσα γοιὰ ζαρωμένη κι' ἄδεια ἀπ' ὅλες τὶς χάρες καὶ θέλητρα ὅπου τὴν ἐστόλιζαν νιά, μένουν ὅμως ἀκόμη σημάδια γιὰ νὰ συμπεράνῃ κανεὶς τὴν πλάσμα ἐστάνη. Μὰ ὅσοι φλυαροῦν πῶς ἡ Γραικικὴ γλῶσσα ὅσο σιμώνει στὴν Ἑλληνικὴ, τόσο καλύτερη γένεται, μοῦ φαίνεται τὸ ἴδιο σὰ νὰ ἐπιμελιέται μιὰ νιά φυσικὴ ὁμορφὴ καὶ χαριτωμένη, νὰ διορθῶνῃ καὶ νὰ σιάξῃ τὸ πρόσωπό της σὰν τῆς γοιᾶς γιὰ νὰ μοιάσῃ στὴν ὁμορφιά, ὅπου ἐκείνη εἶχε στὰ νιάτα της καὶ πλιὸ δὲν τὴν ἔχει· στοχασμὸς παρὰξενος καὶ ἄξιος γιὰ τὰ μυαλὰ τῶν γραμματισμένων μας! Ἡ γλῶσσα μας εἶναι φυσικὰ ὁμορφὴ, γιατί εἶναι θυγατέρα ἐκείνης ὅπου ἀπόχτησε ἀγαπητικούς ὅλα τὰ φωτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης, μήτε εἶναι ἀκόμη στὰ σπάργανα, δὲ μπορεῖ νὰ δείξῃ τώρα οὔτε τὸ ἀνάστημα, οὔτε τὶς χάρες ἢ τὰ χρώματα ὅπου θὰ τὴν στολίσουν, ἀφοῦ φτάσῃ σὲ νόμιμην ἡλικία. Ἀς γνωιαστοῦμε λοιπὸν νὰ τὴν ἀναθρέψουμε μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις μας, καὶ χωρὶς νὰ τῆς λείψῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα τῆς κάνουν χρεῖα γι' αἰῆσι· ἄς ἀγρυπνοῦμε ὅμως σὲς πανουργίες τῶν Μακαρονιστῶν, γιατί δὲν ἔχουν ἄλλο σὸ νου τους, ἀπὸ φρόνο τους, παρὰ νὰ τὴν πνίξουν μὲ τὰ πολλὰ συγγράμματα καὶ μεταγλωττισμένους... Αὐτοὶ οἱ ἀερῶνυλοι προκομμένοι κατηγοροῦν τὴ μητρικὴ τους γλῶσσα, για-

τί τὴν ἔχασαν καὶ ἐπαινοῦν μιὰ γλῶσσα, ὅπου δὲν τὴν ξέρουν· ἔχασαν τὴ φυσικὴ γλῶσσα εὐτὺς ὅπου ἀρχίνησαν στὰ σχολεῖα νὰ παπαγαλίζουν τὸ Λάσκαρη καὶ νὰ ξερομασσούν τὸ Γαζῆ... Σωστός καὶ ἀκέραιος τραγέλαφος. Εἶναι μιὰ γλῶσσα ὅπου τὴν ὀνομάζουν αὐτοὶ Ἑλληνικώτερον ἀπὸ τὴν κοινὴ, μὰ ὅπου δὲ θὰ τὴν ἐκαταλάβαν οἱ Ἕλληνες, ἂν ἐμετάρχονταν στὸν κόσμον, ὅπως δὲν τὴν καταλαβαίνουν οἱ τωρινοὶ Ἕλληνες, ὅπου αὐτοὶ οἱ ἴδιοι λέν τὴν καταλαβαίνουν, μὰ δὲ μποροῦν νὰ τὴ μιλήσουν, παρὰ τὴ γράφουν».

Καὶ παρακάτω:

«Ἀφῆστε λοιπὸν τὸ ἀλέτρι γεωργοί, τὸ καράβι οἱ ναῦτες καὶ τὰ κοπάδια σας οἱ βοσκοί κ' ἐλάτε στὰ σχολεῖα τὰ μάθετε τὰ κορακίστικα τοῦ Παπυρόγνομων μακαρονιστῶν... Ἀφῆστε τὴν τέχνη σας καὶ τὴν ἐπιστήμη σας καὶ τρεχάτε στὰ σχολεῖα μας ὅσοι ἀγαπάτε νὰ μάθετε σ' εἴκοσι χρόνους πῶς πρέπει νὰ μιλάμε, γιὰ νὰ φαίνεστε προκομμένοι...»

Ἐπειτα ρωτᾷ ἀγανακτισμένος:

«Ὁ Ξενοφώντας στὴν Αναχώρησί του μὲ τὶς δέκα χιλιάδες, σὲ τὴ γλῶσσα τοὺς ἐμιλοῦσε, σ' ἐκείνην ὅπου διηγεῖται τὰ ὅσα εἶπε κ' ἔκαμε μαζί τους, ἢ μὴν εἶχε καὶ αὐτὸς διερμηνευτὰδες γιὰ νὰ τοὺς ξηγοῦν ὅσα τοὺς παρ'ἄγγελε καὶ ὅσα ἀρεῖζονταν νὰ τοὺς διορίσῃ μέσα σὲς μάχες;»

Ἐπειτα σατυροῖ τὸν ἰσχυρισμὸ πῶς ἡ ἀπλὴ μας γλῶσσα δὲν ἐπαρκεῖ σὲς ἀνάγκες τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκφράσεως:

«Λέν οἱ μακαρονιστῶδες χαμογελῶντας· αὐτὰ, ἔχεις δίκιο μὰ ἐκεῖνοι ἤξεραν ὅλα τὰ Ἑλληνικά, καὶ τοὺς ἐκαταλάβαιναν· πολὺ καλὰ ἀφεντὰδες μου, μὰ δὲν ἤμποροῦμε κ' ἐμεῖς χωρὶς τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα νὰ καταλαβαῖνόμεστε, μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ καιροῦ μας; Ὅχι μοῦ ἀποκορύνονται. Γιατὶ ἂν δὲν ξέρωμε τὰ Ἑλληνικά, δὲν εἶναι τρόπος νὰ μιλήσωμε γιὰ ἐπιστήμες καὶ τέχνες καὶ χωρὶς αὐτὴ τὴ γλῶσσα καμμιὰ ἰδέα φιλοσοφικὴ δὲν μπορεῖ νὰ ξηγηθῇ καθὼς πρέπει. Σωστός λογαριασμός! Ὅλα λοιπὸν τὰ ἔθνη, ὅπου δὲν ἔμαθαν τὰ Ἑλληνικά, ἢ δὲν τὰ ξέρουν νὰ φιλο-

σῆσουν;» Εἰς ἀτοπον ἀπαγωγὴ.

Ὑποστηρίζει πῶς ἡ ἀπλὴ μας γλῶσσα ἔχει ἀπειρον πλοῦτο λεκτικὸ καὶ φραστικὸ. Ὅτι ἡ νέα Ἑλληνικὴ ἔχει δύναμι ποῦ ἡ παλιὰ δὲν εἶχε:

«Ἀς πάρωμε μιὰ λέξι γιὰ περιέογεια νὰ ἰδοῦμε πόσα σημασιώμενα μποροῦμε νὰ τῆς δώκομε: Ποδάρι, ποδαοᾶκι, ποδαοῦλο, πόδι, ποδόπουλο, πόδαρος, ποδάρα, ποδαροῦκλα, ποδαοῦνα, ποδαοῦσα, καλοπόδαρος, πλατυπόδαρος, ὀρθοπόδαρος, στεγνοπόδαρος, στεγνοπόδαρος, χοντροπόδαρος, λιανοπόδαρος, ποδαοᾶς, μακροπόδαρος, κοντοπόδαρος... Χρειάζεται νὰ μελετήσωμε τὴ γλῶσσα μας γιὰ νὰ τὴ γνωρίσωμε ἀπὸ σιμώτερα».

Ὁ Παλλίδας τοῦ ζητᾷ γραμματικὴ τῆς ἀπλῆς καὶ ὁ Βηλαρῶς θυμώνει. Πῶς; «Γραμματικὴ στὴ γλῶσσα μας... Οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἐθαύμασαν καὶ θαυμάζουν ὅλα τὰ ἔθνη καὶ οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἴσως τὴν ἐξαίρετη ἐνδεχόμενη γλῶσσα, τὴ γλῶσσα ποῦ ἐμεταχειρίστηκαν οἱ ἴδιοι θεοὶ στὸν Ὀλύμπο γιὰ νὰ κυβερνήσουν τὴν οἰκουμένη, οἱ Ἕλληνες στὸν καιρὸ ὅπου περισσότερο ἠκούαν ἢ γλῶσσα τοὺς δὲν εἶχαν στοχαστῇ ποτὲ νὰ κάνουν γραμματικὴ. Ὁ Ὀμηρὸς ἐφαλε τ' ἀνδραγαθήματα τῶν ἡρώων καὶ τὴν ὁργὴ τοῦ Ἀχιλλέως χωρὶς γραμματικὴ. Καὶ χωρὶς γραμματικὴ αὐτὸ τὸ υπεράνθρωπο πνεῦμα ἐδυνήθη νὰ καταστήσῃ τὰ ποιήματά του πηγὴν ἀνεξάντλητη γιὰ τοὺς νομοθέτες, γιὰ τοὺς Ἀρχιστρατήγους, γιὰ τοὺς ἐπιστήμονες καὶ τεχνίτες σὲ τρόπον ὅπου τὰ ἀοιστουγήματα σὲς λαμπρὲς ἡμέρες τῆς Ἑλλάδος ἔββαιναν ἀπὸ τὰ χεῖρα ἐκείνων, ὅπου εἶχαν διδαχθῇ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου... οἱ Λατῖνοι ὅταν ἔγραψεν ὁ Κικέρωνας, ἢ ἐποηματοποιήσεν ἓνας Βιργίλιος εἶχαν γραμματικὴ; Ἡ μὴπως εἶχαν γραμματικὴ στὸν καιρὸ τοῦ Βοσκίου καὶ τοῦ Τάσου. Μήπως εἶχαν οἱ φροαντίζοι τῶν παλαιότερων αἰώνων. Ἡ νέα Ἑλληνικὴ δὲν ἐσχηματίσθηκε ἀκόμη καλὰ — καλὰ. Κάτι περισσότερο: Δὲν ἄρχισε νὰ σχηματίζεται. Ἐως τώρα οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ μεταφρασταὶ μα-

καρονίζανε. Γιατὶ λοιπὸν ζητοῦμε πρὶν τῆς ὥρας γραμματικὴ;»

Κατὰ τὴ γνώμη τοῦ Βηλαρῶ οἱ συγγραφεῖς ποῦ εἶναι ν' ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι νὰ γράψουν ὅπως ὁ καθένας μιλάει. Καὶ ἀφοῦ γράφουν πολλοί, τότε ἡ γλῶσσα θὰ πάρῃ μόνῃ της τὸ σχηματισμὸν — ἡ κοινὴ γραμματικὴ θὰ προκύψῃ αὐτόματη. «Ἡ γραμματικὴ κανονίζοντας μιὰ γλῶσσα στὴν ἀρχὴ τῆς τὴν περιορίζει». Ὅχι μόνον στὴν ἐποχὴ τοῦ Βηλαρῶ, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ σήμερον — ἴσως πολὺ περισσότερο σήμερον εἶναι δύσκολον νὰ ποῦμε πῶς ἦρθεν ἡ ὥρα νὰ συντάξωμε γραμματικὴ τῆς γραικῆς....

Σὲ κάποιο ἄλλο γράμμα πρὸς τὸν Παλλίδα — γιὰ τὸν ὁποῖον τύπως μιὰ μελέτη τῶρα τελευτᾷ ὁ φιλόπονος ἱστοριοδίφης Φάνης Μιχαλόπουλος — διαβιβάζοντας τ' ἀντιπροσκυνημάτα του πρὸς τὸν Ἀθανάσιο Χριστόπουλον (1815) λέει πῶς ἔπαυε πιά νὰ στιχουργῇ, ἢ φωτιά τῆς νιότης του ἔσβυσε κ' ἐκρέμασε τ' ἄρματα στό ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνα. Στὴ νεογονικὴ του (:) φαντασία δὲν ἔβρισκε ἄλλο ἀπὸ θρόνα καὶ αὐτὴ «χλιά κι' ὄχι καυτή». Ἀς μὴ τοῦ κατηγορῶ ὅμως ὁ νέος Ἀνακρέων τὸ ἰδίωμα τῆς πατρίδος του: Ἡ ποιητικὴ διάλεκτος τοῦ Χριστοπούλου δὲν εἶναι ὅτι μὲ τὸ μέλι ζυμωμένη. Ἡ Ἡπειρωτικὴ δὲν ἔχει λιγώτερα δικαίωμα ζωῆς. Ἐπειτα μιλώντας Ἡπειρώτικα γίνεται κατανοητὸς σ' ὅλη τὴ Ρούμελη καὶ τὸ Μοριά: Ἡ νέα κοινὴ γλῶσσα θὰ προκύψῃ ἀπὸ τὸ μεγάλο αὐτὸ Ἑλλαδικὸ κομῆ.

Γράφοντας πρὸς τὸν κάποιον Σπύρον φᾶ (:) χτυπάει τὴν πρόβλησι τοῦ ψευδοαριστοκρατισμοῦ καὶ καταστρώνει σύστημα Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὸ γένος, λέει, γοιᾶζεται «σχολεῖα ταχτικά διὰ λογίων». Στὰ κατώτερα πρέπει τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὰ πέντε χρόνια ὥς τὰ δώδεκα νὰ μαθαίνουν ποσοῦ νὰ διαβάζουν τὴ γλῶσσα τοὺς καλὰ, καὶ νὰ τὴ γράφουν σωστά, καὶ νὰ τὴν προσφέρουν σωστά, καὶ νὰ τὴν ἀπομαθάνουν μὲ τὸ ταχτικὸ ὀνομαστικὸ λεκτικὸ ὅλων τῶν κοινῶν καὶ μερικῶν λέξεων. νὰ τοὺς ἐξημευθῶνται οἱ τεχνικὲς λέξεις

τῆς γραμματικῆς γὰρ νὰ ξεχωρίζουν τὰ ὀνόματα, τὰ ὀρήματα καὶ ἐπίλοιπα· καὶ νὰ τοὺς ἐξηγηταὶ ποιά εἶναι ἡ φυσικὴ σημασία κάθε λέξεως, καὶ ποιά ἡ μεταφορικὴ. Καὶ ποιά εἶνε ἡ φράσις καὶ τὴ δύναμις ἔχουν αὐτὰ γλῶσσα οἱ φράσεις. Νὰ γυμνάζονται στὴν καλλιγραφία. Νὰ μαθαίνουν τὴ μικρὴ ἱερὰ κατῆχησι κ. τ. λ. τὴ γεωγραφία τοῦ «βασιλείου μας», τὴν ἀριθμητική, τὴν ἱστορίαν τοῦ νέοντος μας καὶ τὴ χριστιανική ἠθική. Καὶ ὅλα ταῦτα τὰ μαθήματα νὰ εἶναι γραμμικά, ὡς ἡ γλῶσσα αὐτῶν παιδίων τῆς μετριοκλή καὶ φυσική τοῦς, ὅπου τὴν ποωτόμαθαι μέ τὸ γάλα τῆς μάνας τοῦς. Ὅσα παιδιά ἔχουν τρόπο νὰ ἐξακολουθήσουν τὴ μάθησιν θὰ περνοῦν σὲ ἀνώτερον σχολεῖα εἰς τὰ ὁποῖα θὰ παραδίδονται Λογικὴ μεταφυσική, ἠθική, Ἀλγεβρα, Γεωμετρία, Τριγωνομετρία, Κωνικὰς τοῦς ἢ Παλιὰ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἢ Λατινική, ἢ Ἰταλική, ἢ Φραντζέζικη, τὸ «πραγματεῦτά δικό σύστημα» κατὰ πλάτος, ἢ Κριτικὴ γενικὴ ἱστορία, ἢ φυσικὴ, πολιτικὴ καὶ μαθητικὴ γεωγραφία... Καὶ τοῦτα ὅλα τὰ μαθήματα νὰ τὰ τελειώνουν οἱ μαθηταὶ ἀπὸ νὰ δώδεκα χρόνια ὥς τὰ εἴκοσι καὶ ὅλα νὰ εἶναι στὴν τωρινή μας φυσικὴ γλῶσσα.

Οἱ τέχνες, ὑποστηρίζουσι στὴν ἰδίαν ἐπιστολὴν ὁ Βηλαρῆς (1828 12 τοῦ Μαρτίου ἀπὸ τῆς Βοστίτσας) ποῦ μποροῦν «νὰ ἐντυγχίσουν τὸ γένος μας κατὰ τὸ παρὸν εἶνε ἡ Μηχανική, ἡ Τεκτονική, ἡ Γεωργική, ἡ Χρυσουργία, ἡ Ὑφαντική, ἡ Χαλκουργική καὶ ἡ Ζωγραφική. Καὶ οἱ τέχνες αὐτὰς θὰ μποροῦν νὰ μποῦν στὸ γένος μας ἂν ἤθελαν οἱ πλούσιοι νὰ στείλουν νέους στὴ Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν νὰ σπουδάσουν στὰ βασιλικά ἀρχειοθῆκα καὶ γυρίζοντας στὴν Ἑλλάδα νὰ τὶς διδάξουν. Ἀλλὰ οἱ πλούσιοι ματαιοπονοῦν. Βοηθοῦν τὴν ἐκ-

δοσι σχολαστικῶν βιβλίων, συσταίνουν σχολεῖα ἄχρηστα. «Στὴν ξακουστὴ Ἀθήνα εἶναι ἓνας κουτσοδάσκαλος (τὸν εἶδε φίλε μου καὶ ἐλυπήθηκα κατὰκαρδὰ) ὅπου παραδίδει τὸ τέταρτο τοῦ Γαζῆ καὶ τὰ συγκείμενά του καὶ καταξοδεύει τὸν καιρὸ τῶν νέων ὀκτὼ καὶ δέκα χρόνους καὶ βγαίνουν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ (τὰ ἀρχοντοπούλα τῶν Ἀθηναίων) ἀπὸ τοῦτο τὸ σκολεῖο ἀμαθέστεροι ἀπὸ πρῶτα».

Ὁπαδὸς τῆς Φωνητικῆς Ὁρθογραφίας ἔδωκε πρῶτος τὸ παράδειγμα τῆς καταργήσεως τόνων καὶ πνευμάτων, τῆς ἐλαττώσεως τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου (σὲ 23), τῆς γραφῆς τῶν διφθόγγων «αν» «ευ» «αφ», «εφ». Χτύπησε τὴν ἐξώδεσμον «ἐπιπόλαιη ἀρχαιολατοεῖα» καὶ ἐξήγησε νὰ μᾶς πλησιάσῃ πρὸς τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα μεταφράζοντας τοὺς κλασικοὺς. Σὲ κάποια ἐπιστολὴ τοῦ ὑπόσχεται στὸν Παλλίδα τὴ μεταφράσει τοῦ Ξενοφῶντος. Ἀνὲν ἐπρόφτασε νὰ τὴν κάμῃ: Πέθανε στὰ 1823, μόλις 52 χρόνων. Ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τοῦ κάποτε: Ὅλοι ἡμεῖς οἱ ὀπαδοὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ γραπτοῦ λόγου εἴμαστε μαθηταὶ τοῦ—μέσω τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Ψυχάρη, τῶν ὁποίων ὑπῆρξε διδάσκαλος φωτισμένος.

«Ὁ φωτισμὸς δὲν κρέμεται ἀπὸ τοῦτῃ ἢ ἐκείνη τὴ γλῶσσα. Χρειάζεται ἀπὸ μιὰ σὲ κάθε γένος γὰρ νὰ γοικιέται. Κι αὐτὸ τὸ μέσο τὸ ἐχάρισε ἡ προνοητικὴ σοφία τοῦ Πλάτωνα» ὅλες τὶς φυλὰς τῶν ἀνθρώπων» ἀκόμη καὶ στοὺς νέους Ἑλλήνας «γὰρ νὰ βοηθοῦνται στὲς λογιστὲς τῶν καὶ πολυάριθμους χρεῖς»....

ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

Υ. Γ. κ. Ὁ Βλαχογιάννης καὶ ἄλλοι προτείνουν τὴ γραφὴ Βιλαρῆς. Ἴσως ἔχουν δίκιο. Ἀλλὰ προτίμησα ν' ἀκολουθήσω τὴν καθιερωμένη γραφὴ. Μὴ κίνει τά... κακῶς κείμενα.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΥΠὸ ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ

Ἡ ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη μετὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἰδιοτύπων σχημάτων καὶ χρωμάτων ἐκφράζει ὅλας τὰς διαφορὰς καὶ ἰδιορρυθμίας τῶν διαφορῶν τόπων τῆς πολυμήτορος ἑλληνικῆς γῆς καὶ ζωῆς.

Εἶναι μίε ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἐκδηλώσεων τῆς ἐκφραστικότητος τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς καὶ μίε ἀπόδειξις τοῦ ἀδιασπάστου τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους μας. Διὰ τοῦτο εἰς σημεῖον ἀσχεδία ἀνευρίσκουμεν ἀρχαιοτάτα πρότυπα, τὰ ὁποῖα συναντῶμεν εἰς πολὺν παλαιὰς ἐποχὰς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διετήρησε τὴν τέχνην του διότι αἱ βιοτικαὶ ἀνάγκαι, ἡ ζωὴ καὶ αἱ συνήθειαι, παρέμειναν εἰς τὸ βάθος αἰσθητικὰ πάντοτε. Βεβαίως ἐδέχθη καὶ ξένα στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ξένα ἀκόμη πρότυπα ἠδυνήθη ν' ἀποτυπώσῃ τὴν αὐτομικτότητα του καὶ νὰ καταστήσῃ τὰῦτα ἴδιον κτῆμα.

Ἡ Ἑλλάς ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως μετὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν, ὑφίσταται δύο ἐπιδράσεις: τὴν ἀνατολικὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποῖον δέχεται ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀνευρίσκουμεν εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς μέχρι τῆς συγχρόνου, τὴν δὲ δυτικὴν ἀρχίζει νὰ δέχεται κατὰ τὴν φραγκοκρατίαν ἀπὸ τὰ φραγκικὰ κράτη τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Ἡ δυτικὴ ὁμοῦς αὐτὴ ἐπίδρασις ἀνευρίσκεται κυρίως μόνον εἰς τὰς νήσους ἐκεῖνας, ὅπου καὶ σήμερον ὑπάρχουν φραγκικὰ μοναστήρια καὶ διαφαίνεται κυρίως εἰς μερικὰς δαντέλλας. Ἡ τουρκικὴ ἐπίδρασις παρατηρεῖται σπανιῶτα καὶ εἰς ἐλάχιστον βαθμὶν, διότι πραγματικῶς ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ κατὰ τοὺς μετὰ τὴν

Ἀλωσιν χρόνους δὲν εἶναι παρὰ συνέχεια τῆς βυζαντινῆς. Οὕτως ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὅπως καὶ ἡ τέχνη τῶν τελευταίων χρόνων συνεχίζουσι τὴν παράδοσιν.

Μετὰ τὴν νεοελληνικὴν τέχνην συγγενεῖς καὶ ἡ τέχνη ἄλλων βαλκανικῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι τὰς ρίζας τῶν εἰς τὸν βυζαντινὸν πολιτισμὸν ἢ τοὺλάχιστον ἐδέχθησαν ἐπιδράσεις ἀπὸ αὐτόν. Βεβαίως ὁμοῦς αὐτὸ δὲν ἠμποδίσεν ἑκαστὸν λαὸν ν' ἀναπτύξῃ ἰδιαιτέρα γνωρίσματα εἰς τὴν τέχνην του. Εἰδικῶς μάλιστα διὰ τὰ κεντήματα δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ εἰπώμεν, ὅτι τὰ ἑλληνικὰ εἶναι ἀνώτερα τῶν κεντημάτων τῶν ἄλλων βαλκανικῶν λαῶν, ὡς πρὸς τὴν ποικιλίαν τῆς συνθέσεως, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀρμονίαν τῶν χρωμάτων καὶ τὴν τεχνικὴν λεπτότητα.

Ἡ ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη διετήρησε τὴν παλαιὰν παράδοσιν, μεταδοθεῖσαν πιστῶς ὡς ὑποσυνείδητον κληρονομίαν. Ἡ παράδοσις αὐτὴ, δημιουργήσασα τὴν πνοὴν τῆς ἔθνικῆς μας ζωῆς, ἐπηρσάσθη ἀπὸ τὰς γεωγραφικὰς καὶ κλιματολογικὰς συνθήκας τῆς χώρας μας, οὕτως ὥστε ἡ τέχνη νὰ ἀλλάσῃ εἰς ἑκαστὸν τόπον καὶ νὰ παρουσιάσῃ παραλλαγὰς ἀναλόγως πρὸς τὴν φύσιν ἐκάστης χώρας τῆς ἑλληνικῆς γῆς. Οἱ γεωγραφικοὶ καὶ κλιματολογικοὶ λόγοι, ὁ τρόπος τῆς ζωῆς, τὰ ἔθνη ἐκάστου τόπου, ἡ ἐπικοινωνία τῶν ἐντοπίων μετ' ἄλλων, αἱ ξένα ἐπιδράσεις, ἡ γνωριμία ξένων ἔργων δίδουσι εἰς τὴν τέχνην ἐκάστου τόπου, ἐκάστης ἐπαρχίας καὶ ἀκόμη ἐκάστης μικροτέρας περιφερείας καὶ πολιτικῆς ἐκάστου χωρίου καταπληκτικὰς τοπικὰς διαφορὰς, πιστῶς ἀντικεινόμεναι τὴν ἱστορίαν τῶν κατοίκων. Ἐνίοτε ὁ το-

πικρός αὐτὸς χαρακτὴρ συμπίπτει καὶ μὲ τὸ διαλεκτικὸν ἰδίωμα καὶ τοιουτοτρόπως ἔκει ὅπου ἔχομεν ἀλληλοεπιδράσεις διαλεκτικὰς ἔχομεν πολλάκις παρομοίας ἐπιδράσεις εἰς τὴν τέχνην.

Ἡ ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη ἐκδηλοῦται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν Χειροτεχνίαν, δηλαδὴ τὴν Ὑφαντικὴν, Κεντητικὴν, Κεραμεικὴν, Μεταλλουργικὴν, Ξυλουργικὴν καὶ Ξυλογλυπτικὴν.

Ομιλοῦντες διὰ τὴν ἑλληνικὴν λαϊκὴν τέχνην πρέπει νὰ λησμονώμεν τὰς συνθήκας τῶν πόλεων, μεταφερόμενοι σχεδὸν πάντοτε εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν, καὶ ἐνθυμούμενοι τοὺς χωρικοὺς, οἵτινες ἔχουν παρ' ἡμῖν διὰ τὴν ζωὴν πολὺ διαφορετικὴν ἀντίληψιν. Διότι ἡ Ἑλλὰς εἶναι μίᾳ ἀπὸ τὰς χώρας εἰς τὴν ὁποίαν ὁ μηχανισμὸς δὲν ἐκυριαρχίσει ἀκόμη. Ἐνεκα τούτου γεγονὸς εἶναι, ὅτι ἀκόμη ἔως σήμερον διὰ τὸν λαὸν μας ἡ λαϊκὴ τέχνη εἶναι κατὰ χρῆσιν καὶ χρησιμοποιοῦμενον καὶ κατὰ πῶς διατηρεῖται καὶ ἔχει ἀξίαν.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀρχιτεκτονικὴ, συνέχεια τῆς βυζαντινῆς, διατηρεῖ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος τὸν τύπον τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ μεγάρου. Ὁ βόρειος τύπος τῶν οἰκῶν ὅσον καὶ ὁ νότιος, παρ' ὅλας τὰς παρουσιαζομένας διαφορὰς ἔχουν κοινὰ τὰ βασικὰ στοιχεῖα. Εἰς τὰς βορείους ὅσον καὶ εἰς τὰς νοτίους οἰκίας τῆς Ἑλλάδος ὁ πλουσιώτερος τύπος, ἔχει τὰς βάσεις του εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ χωρίου, τῆς ὁποίας εἶναι ἐξέλιξις. Ἡ ἀπλὴ χωρικὴ οἰκία κυρίως τῶν νοτίων διαμερισμάτων τῆς χώρας δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ πλέον ἀντιπροσωπευτικὴ. Ὁ νοτιώτικὸς ἡ ἀλγαιοπελαγικὸς τύπος ἐπικρατεῖ, μὲ μικρὰς παραλλαγὰς ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διαρρύθμισιν, εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, εἰς τὰς βορείους Σποράδας, εἰς τὰ Δωδεκάνησα, εἰς τὰς Κυκλάδας, εἰς τὴν Σάμον, Χίον, Μυτιλήνην, καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν Κρήτην, Κύπρον, κλπ. Τὸν τύπον αὐτὸν εὐρίσκουμεν πολλάκις καὶ εἰς

τὴν ἑλληνικὴν Χερσονήσον, τὴν Ἥπειρον, Θράκην καὶ Μακεδονίαν. Ὁ γενικὸς τύπος τῆς ἀλγαιοπελαγικῆς οἰκίας ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς χώρου ὁ ὁποῖος εἶναι διηρημένος, εἰς τὸ βάθος ἢ εἰς τὰ πλάγια, εἰς διαμερίσματα καὶ ἔχει πολλάκις ἀπλὴν εἰς τὴν κυρίαν ὄψιν. Ὁ τύπος αὐτὸς μᾶς ἐνθυμίζει πολὺ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, ἀκόμη καὶ τὴν προϊστορικὴν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐδῶ ἡ ἐστία δὲν εἶναι εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου, ἀλλὰ εἰς τὸν τοῖχον μὲ καπνοδόχον διὰ τῆς ὁποίας ἐξέρχεται ὁ καπνὸς ἐκτὸς τῆς οἰκίας. Μολαταῦτα καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπάρχουσι πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰ ὁποῖα, διατηρεῖται μὲ θαυμαστὴν συντηρητικότητα ἡ ἐστία εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου ἀκριβῶς ὅπως εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Αἱ οἰκίαι τῶν νήσων εἶναι εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς ὅλαι κατὰ τὸ αὐτὸ σχέδιον κατασκευασμέναι τοῦτ' ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν ὁμοιογένειαν τῶν νησιωτῶν. Παντοῦ εὐρίσκουμεν τὸν ἴδιον τύπον τῆς κατοικίας δι' ἀστὺς καὶ ἀγρότας. Ἡ ἐξωτερικὴ τῶν οἰκῶν ὄψις ἀπλὴ καὶ χωρὶς ποικίλματα, μὲ ὀλίγα ἀνοίγματα καὶ μὲ τὴν ἰδιότυπον στέγην των, ὡς εἶδος ταράτσας, ἐπιχειρῶμεν καὶ αὐτὴν, ὅπως ὅλη ἡ οἰκία, μὲ ἀσβεστον, δίδει τὴν ἐντύπωσιν λευκοῦ κύβου.

Ὁ βόρειος τύπος τῶν οἰκῶν αὐτῶν καὶ κυρίως ὁ ἀρχοντικὸς παρουσιάζει καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διαρρύθμισιν κοινὰ στοιχεῖα. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν οἰκῶν αὐτῶν γνῶρισμα εἶναι οἱ μεγάλοι παρεξέχοντες ὄροφοι καὶ ἐξώσται γνωστοὶ πλέον ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Δήλου καὶ τῆς Πομπηίας. Οἱ κτιστοὶ οὗτοι ἐξώσται ἂν καὶ δυστυχῶς θεωροῦνται παρὰ πολλῶν ὡς τουρκικοὶ εἶναι παραδεδειγμένον ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὴν ἀρχαιότητα φροσολογηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἰπλάρχου δι' ὑπερβολικὴν χρῆσιν.

Εἰς τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν τοὺς ἀνευρίσκουμεν εἰς τὸ Μητροπολιτικὸν μέγαρον τοῦ Μυστρᾶ, εἰς τὰς ἀρχοντικὰς οἰκίας τῶν Φαναριωτῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Μενελίκου. Τὰ οἰκοδομήματα αὐτὰ τοῦ βορείου ἀρχοντικοῦ τύπου τὰ

προσδίδοντα μεγάλην ποικιλίαν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς βορείου Ἑλλάδος διὰ τῶν προεξέχουσων διαμερισμάτων των εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι παρ' ὅλας τὰς ἀναλογίας ἄτινας παρουσιάζουν πρὸς τὸ ἀνατολικὰ πρότυπα, διετήρησαν τὸν ἀρχαῖον τύπον.

Ἡ ἐσωτερικὴ διάταξις τῶν οἰκῶν τῶν τοῦ ἀπλοῦ τύπου ὅσον καὶ ὅλων σχεδὸν τῶν ἄλλων καὶ μάλιστα τοῦ πλουσιωτέρου, τοῦ ἀρχοντικοῦ, εἶναι πάντοτε καθωρισμένη, τὰ δὲ ἐπιπλά ἔχουν ὀρισμένην θέσιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ὅλα τὰ ἐπιπλά τῆς κατοικίας εἶναι ὀργανικῶς προσηρμοσμένα πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διάκοσμήσιν καὶ ἀποτελοῦσι ἐνιαῖον καὶ ἁρμονικὸν σύνολον μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς οἰκίας ἐκάστου τόπου, συμφῶνως μάλιστα πρὸς τὰς τάσεις τῆς συγχρόνου ἀρχιτεκτονικῆς.

Εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ πατροπαράδοτου τύπου τῆς κατοικίας συνέβαλε πολὺ τὸ ὅτι οἱ χωρικοὶ, βάσις τῆς περιουσίας των ὁποίων εἰς πολλὰ μέρη εἶναι ἡ οἰκία, ὅ καὶ οἰκοδομοῦσιν αὐτὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἴδιοι καὶ μόνον οἱ πλουσιώτεροι βοηθοῦνται ἐνίοτε ὑπὸ εἰδικῶν χωρικῶν, οἱ ὁποῖοι παρὰ τὰς ἀσχολίας των μετέρχονται καὶ τὸν μᾶστορα καὶ κατέχουσι καλὸν τὴν οἰκοδομικὴν τέχνην. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, μάλιστα οἱ θρηματούμενοι «πρωτομάστορες» ἀνελάμβανον κατ' ἀποκοπὴν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ὅλου τοῦ ξυλογλύπτου καὶ ζωγραφικοῦ διακόσμου τῆς οἰκίας. Εἰς πλείστας οἰκίας ὅμως καὶ ὁ ἐσωτερικὸς ἀκόμη διάκοσμος, τὰ ἰδιόρρυθμα ξυλόγλυπτα, εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν τῶν χωρικῶν, ἀσχολουμένων περὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ τὰς ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῶν ἀγρῶν ὑπολειπομένας διαθέσεις ὥρας των. Ὁ ξύλινος αὐτὸς διάκοσμος, τὰ διάφορα οἰκιακὰ σκεύη, τὰ κεντήματα τὰ χρησιμεύοντα διὰ τὸν στολισμὸν τῆς οἰκίας, καὶ τῶν ὁποίων ὁ τύπος καὶ ἡ χρῆσις καθορίζονται ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα τῶν κατοικῶν διὰ τὰς ὁποίας προορίζονται, εἶναι τοποθετημένα μὲ λογικὴν

καὶ φιλοκαλίαν καὶ ἀποτελοῦσι ἁρμονικὸν σύνολον. Αἱ παλαιότεραι σωζόμεναι οἰκίαι χρονολογοῦνται ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 12. αἰῶνος, αἱ περισσότεραι ὅμως εἶναι ἐκτισμέναι πρὸ ἑνὸς περὶ τοῦ αἰῶνος. Σήμερον δὲ ἀκόμη κατασκευάζονται πολλαὶ κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον, εἰς τὰ μέρη ἔκεινα, ὅπου δὲν εἰσεχώρησεν ἀκόμη ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς καὶ ὅπου ἡ συντηρητικὴ τῶν κατοικῶν διαιτηρεῖ αὐστηρῶς ὅ, τι ποτὲ ἐσοφίσθη καὶ ἀπεδείχθη σκόπιμον καὶ ὠραίον.

Αἱ ἑλληνικαὶ ἐνδυμασίαι ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται οὐδεμίαν ἔχουσαι σχέσιν μὲ ἀρχαιοτέρας ἐποχάς, ἐν τούτοις ἐξετάζοντες αὐτὰς ἀναλυτικώτερον, διακρίνομεν καὶ ξεκαρβοῦμεν εἰς αὐτὰς πολλὰ στοιχεῖα τῶν ἀπωτέρων ἐποχῶν ἐκείνων. Ἡ γυναικεία φορεσιὰ καθαρὰ οἰκιακὴ τέχνη τῶν γυναικῶν διετήρησε τὸ προπαρὰ δοτὸν σχῆμα καὶ στολισμόν. Ἡ γυνὴ διατηρεῖ εἰς τὰ περισσότερα μέρη τῆς Ἑλλάδος μὲ συντηρητικότητα τὴν τοπικὴν στολήν, ἐνῶ οἱ ἄνδρες ἔχουν ὅλοι σχεδὸν ἀποβάλλει τὴν τοπικὴν ἐθνικὴν ἐνδυμασίαν των. Αἱ γυναικεῖαι ἐνδυμασίαι τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλαι. Ἐκαστος τύπος καὶ ἐκάστη περιφέρεια παρουσιάζει ἴδιον τύπον ἐνδυμασίας. Ὅχι μόνον διαφορεῖ ἡ ἐνδυμασία τῶν ὄρεινῶν ἀπὸ τῶν πεδινῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ ὄρεινος τῆς Θεσσαλίας λ. χ. ἔχει διαφορετικὰς ἐνδυμασίας ἀπὸ τοὺς ὄρεινους τῆς Ἥπειρου καὶ τῆς Μακεδονίας, ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ ἐκάστη νῆσος ἔχει τὰς ἰδικὰς τῆς ἐνδυμασίας, ἐντελῶς διαφορετικὰς ἀπὸ τὰς ἐνδυμασίας τῶν γειτονικῶν νήσων καὶ παραλίων. Τὰ ἀπειρα αὐτὰ ὑποδείγματα τῶν ἐνδυμασιῶν μὲ τὰς διαφορὰς των, τὰ διάφορα μέρη των καὶ κοσμήματα καὶ τὰ λεπτομερῆ τοπικὰ των γνωρίσματα κατασκευάζονται εἰς ὅσα μέρη εὐρίσκεται εἰς τὴν περιωπὴν τῆς ἡ ἐνδυμασία, ἐπιτοπίως. Τὰ ἐγχώρια ὅφασματα μὲ τὰ ὑφαντὰ κεντήματα των θέματα καὶ κεντήματα, μὲ τὴν ἀνεξάντλητον ποικιλίαν τῶν διακοσμητικῶν σχεδίων, τοῦ χρωματισμοῦ καὶ τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὴν ἐκτέ-

λεσιν, τὰ ποικίλα καὶ ἰδιότυπα καλύμματα τῆς κεφαλῆς, οἱ διάφοροι τύποι τῶν κοσμημάτων κλ. εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα καὶ χαρακτηριστικὰ στοιχεία τῆς ἑλληνικῆς φορεσιᾶς. Αἱ περισσότεραι ἑλληνικαὶ ἐνδυμασίαι δὲν ἔχουσι σκοπὸν νὰ ἐπιδειξῶσι τὸ σχῆμα τοῦ σώματος, ἀλλὰ νὰ ἐπιβληθῶσι μετὰ τὸν στολισμὸν τῶν, ὅστις ἦτο λίαν πλούσιος, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας καὶ ἡ ἀγνοία τῆς συναλλαγῆς, ἠνάγκαζον τοὺς Ἕλληνας ν' ἀποταμιεύωσι τὸν πλοῦτον τῶν εἰς διάφορα πολύτιμα ἐνδήματα, κοσμήματα κλ.

Εἰς τὴν ἑλληνικὴν λαϊκὴν χειροτεχνίαν τὴν σπουδαιότεραν θέσιν κατέχει ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ ὑφαντική. Ἐξαιρετικοῦ ἐντελῶς ἐνδιαφέροντος εἶναι οἱ διάφοροι τύποι τῶν ἑλληνικῶν ἀργαλιῶν. Οἱ τύποι οὗτοι διαφέρουσι ἀπ' ἀλλήλων ἀπὸ τοποῦ εἰς τόπον κατὰ τὸν τρόπον τῆς συσκευῆς τοῦ ἀργαλειοῦ καὶ κατὰ τὴν ὀνομασίαν αὐτοῦ καὶ τῶν διαφόρων τμημάτων του. Διαφέρουσι δὲ ἐπίσης ἀπ' ἀλλήλων καὶ οἱ ἀργαλεῖοι τοῦ αὐτοῦ τόπου ἀναλόγως τῆς χρησιμοποίησεώς των διὰ τὴν ὑφάνσιν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν ὑφασμάτων καὶ καλυμμάτων. Τὰ κεντητὰ εἰς τὸν ἀργαλεῖον ὑφάσματα εἶναι τὰ πλέον ἐξαιρετικὰ καὶ δυσκολώτερα δημιουργήματα τῆς ὑφαντικῆς τέχνης. Μεγάλην ποικιλίαν ὑφαντῶν κεντητῶν ὑποδειγμάτων μετὰ παλαιὰν παράδοσιν καὶ τεχνικὴν εὐρίσκουμέν εἰς ὅλα τα ἑλληνικὰ μέρη. Τὰ σχέδια τῶν κεντημάτων, διάφορα σχήματα καὶ παραστάσεις ἀπὸ τὸν φυσικὸν καὶ ζωικὸν κόσμον, οὐδεποτε εἶναι ὅμοια εἰς ἑκαστὸν τόπον, φέρουσι δὲ ποικιλωτάτας ἰδιωματικὰς ὀνομοσίας. Τὰ κεντητὰ τοῦ ἀργαλειοῦ διὰ τὴν οἰκιακὴν χρῆσιν ἔχουσιν ὥρισμένην θέσιν εἰς τὸν στολισμὸν τῆς κατοικίας, ἀποτελοῦσι δὲ τὴν δευτερεύουσαν στολὴν τοῦ σπιτιοῦ καὶ εἶναι συνδεδεμένα μετὰ τὰ διάφορα ἔθιμα καὶ τὰς ἀνάγκας.

Ἡ ἰδιαζόντως γυναικεῖα αὐτῇ ἐνασχόλησις ἠσχρήθη ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν ἐπαγγελματικῶς, οἷτι-

νες περιοδεύοντες ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐδίδασκον εἰς τὰς γυναῖκας τὴν ὑφαντικὴν καὶ ἐπόλουν διάφορα ἐργαλεῖα χρησιμεύοντα διὰ τὴν ὑφάνσιν. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας καὶ ἡ εἰσαγωγή ξένων ὑφασμάτων περιώρισαν σημαντικῶς τὴν χρῆσιν τοῦ ἀργαλειοῦ καὶ μόνον τὸ παρατηρούμενον τελευταίως ἐνδιαφέρον, διὰ τὰ ἐγγύωρα ὑφαντὰ δίδει τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ οἰκιακὸς ἀργαλεῖος θὰ ἐξακολουθῇ νὰ παράγῃ ὑφαντὰ, ὅχι μόνον πρὸς οἰκιακὴν χρῆσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ μεταπώλησιν.

Ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν καὶ πλουσιωτέρων κλάδων τῆς ἑλληνικῆς χειροτεχνίας εἶναι τὸ κέντημα. Εἰς τα στολίδια τῶν καὶ σχήματά των βλέπομεν νὰ ἀποδίδεται τὸ τραχὺ καὶ σοβαρὸν τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν βορείων Ἑλλήνων καὶ το τερεπνὸν καὶ χαρωπὸν τῶν νησιωτῶν καὶ ἄλλοτε πάλιν νὰ ἐνοῦνται αἱ ἰδιότητες αὐταὶ εἰς ἓν ἁρμονικὸν σύνολον. Τὰ σωζόμενα παλαιὰ κεντήματα δὲν ἔχουσι κεντημένην χρονολογίαν, ἐνεκα τοῦτου δυσκολευόμεθα νὰ γνωρίζωμεν ἐπιχειρῶν τὸν χρόνον τῆς κατασκευῆς των. Χρονολογημένα ἑλληνικὰ κεντήματα γνωρίζομεν μόνον τρία κρητικὰ τοῦ 1734, 1757 καὶ 1762. Τὴν ἑλληνικὴν κεντητικὴν τέχνην δυνάμεθα νὰ διαιρεσώμεν εἰς ἡπειρωτικὴν καὶ νησιωτικὴν. Ἀλλ' ἡ μελέτη τῶν διαφόρων κεντημάτων τῶν ἑλληνικῶν τυπῶν μᾶς ὁδηγεῖ εἰς ἀπείρους μικροτέρας κατηγορίας.

Τὰ κεντητὰ ὑφάσματα διακρίνονται εἰς δύο: α) εἰς κεντήματα διὰ τὸν στολισμὸν τῆς ἐνδυμασίας β) εἰς κεντήματα τῆς κατοικίας. Εἰς τὰ κεντήματα τῆς ἐνδυμασίας συναντῶμεν τὰ ἀγνότερα διακοσμητικὰ ὑποδείγματα, κυρίως εἰς τὰ κεντήματα, ἐκεῖνα τὰ ὅποια κατ' ἐξακολουθήσιν κεντῶνται εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἀπὸ παλαιῶν χρόνων. Τὰ κεντήματα τῆς ἐνδυμασίας, τὰ ὅποια ἀποτελοῦσιν ἓνα τῶν κυριωτέρων διακόσμων τῆς καθορίζονται ἀπὸ τὸ σχῆμα τῆς καὶ εἶναι ἀναλόγως πρὸς αὐτὸ ἄλλοτε μὲν πλατύτερα ἄλλοτε δὲ στενότερα. Τὰ κεντήματα τῆς φορεσιᾶς εὐρί-

σκονται τὰ περισσότερα εἰς τὸ ὑποκάμισον τόσον διαδεδομένον εἰς ὅλην τὴν Βαλκανικὴν. Τὰ διακοσμητικὰ τοῦ ὑποκαμίσου σχηματοποιημένα κατ' ἰδιόρρυθμον τρόπον παρουσιάζουσι μεγάλην ποικιλίαν καὶ ἰδιόρρυθμίαν. Τὰ κεντήματα ἐνδυμασίας τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διάφορα γεωμετρικὰ σχήματα ἀπλούστερα καὶ σύνθετα μαιανδρικά, ἐλικοειδῆ, σταυροειδῆ, καρδιόσχημα, ῥόδακες, ἥλιοι, δένδρα, κλάδοι δένδρων, ἄνθη, φύλλα αὐστηρῶς σχηματοποιημένα καὶ τοποθετημένα ὀριζοντίως, κατακορύφως ἢ διαγωνίως, ὅχι ὀλίγα δὲ ἔξ αὐτῶν εἶνε ἀναμφιβόλως παλαιότατα. Σπανιώτατα εὐρίσκουμέν ὡς θέματα τῶν κεντημάτων τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ζωϊκὰς ἀναπαραστάσεις, ὅπως ἄνδρας, γυναῖκας, σειρήνας, φανταστικά θηρία, ἐρπετὰ, πτηνὰ, ἢ ἀναπαραστάσεις λέμβων, καραβίων, αρχιτεκτονικὰ σχέδια οἰκίων ἢ κυπαρίσσους θέματα τόσον συνήθη εἰς τὰ κεντήματα τῶν νήσων.

Τὰ κεντητὰ ὑφάσματα τὰ προσωρισμένα διὰ τὴν οἰκιακὴν χρῆσιν καὶ τὸν στολισμὸν τῆς οἰκίας εἶναι στενῶς συνδεδεμένα μετὰ τὸν γενικὸν διάκοσμον καὶ καθορίζονται ποτὶ τὸν τύπον τῆς οἰκίας, ἀποτελοῦσι δὲ τὸν ἐπίσημον στολισμὸν τῆς.

Τὰ κεντήματα αὐτὰ εἶναι συνήθως μεγάλα σινδόρια, κουρτίνες, μαξιλαρία, προσόψια κλπ. Τὰ διακοσμητικὰ θέματα τῶν διαφόρων αὐτῶν κεντημάτων ἀναλόγως πρὸς τὰ διάφορα ἔθιμα ἄλλοτε εἶναι διακοσμημένα δια μιᾶς ἐνιαίας συνθέσεως πληροῦσης ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν, (δικέφαλοι αἰετοί, γοργόνες, λεοντάρια, γλάστρες, καράβια,) ἄλλοτε κεντῶνται εἰς τοὺς τεσσαράς γύρους μετὰ γεωμετρικὰ σχέδια καὶ διαφορὰς παραστάσεις ἀνδρῶν, γυναικῶν, πτηνῶν, καραβίων, δικεφάλων αἰετῶν καὶ ἄλλας συμβολίζουσας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἢ σκηνὰς ἀπὸ τὸν βίον. Ἐκτὸς τῶν θεμάτων αὐτῶν δὲν λείπουσι καὶ τὰ γνωστὰ πανόραμα τῶν βυζαντινῶν καὶ ἀνατολικῶν κεντημάτων ἢ ὑφασμάτων, ὅπως τὸ δένδρον τῆς ζωῆς,

ἐραλδικὰ θηρία κλπ. Ὅλα σχεδὸν ἔξ αὐτῶν εἶναι κεντημένα μετὰ πολύχρωμα τάξια, μερικὰ εἶναι ἀσπροκέντητα, δηλαδὴ μετὰ λευκὰ νήματα καὶ ἐλάχιστα χρυσά. Τὰ ἑλληνικὰ κεντήματα μετὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν βελονῶν τῶν ἀποβλέπουσι καὶ εἰς τὴν λεπτότητα τῆς ἐπεξεργασίας.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ. αἰῶνος τὰ κεντήματα ἠφθόνουν εἰς ὅλα τα ἑλληνικὰ μέρη καὶ τὰ σεντούκια τῶν οἰκοκυρῶν ἦσαν πλήρη ὑφαντῶν κεντημάτων, εἰδικαὶ δὲ γυναῖκες ἀνεφάνησαν τότε, αἱ ὁποῖαι ἐδίδασκον τὰ ὑφαντὰ καὶ τὰ κεντήματα καὶ ἀνελάμβανον ἐπίσης κατὰ παραγγελίαν τὴν ὁρήν τῶν γυναικείων ἐνδυμασιῶν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν κεντημάτων, οὕτω δὲ ἀνεπτύχθη εἰς μικρὸν βαθμὸν καὶ τὸ κεντήμα ὡς ἐργαστηριακὴ τέχνη.

Κατὰ τὸν ΙΗ. αἰῶνα προστέθη εἰς τὰ εἶδη τῆς ὀρησκευτικῆς χρήσεως καὶ τὸ κέντημα ὡς ἐπίθεμα μετὰ ὡραίων χρωμάτων καὶ μαργαριτῶν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀρχίζουν νὰ ἀκμαῖουν γενικευόμενα τὰ χρυσοποικίλτα, δηλαδὴ κεντήματα κατασκευαζόμενα διὰ χρυσῶν, ἀργυρῶν, ἢ μεταξωτῶν κορδονίων, ἐπιρραπτομένων εἰς ὑφάσματα μάλλινα ἢ μεταξωτά. Ἡ τέχνη αὐτὴ, γνωστὴ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς εἰς τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς Μεσογείου, ἐλέγετο κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν χρυσοροπτικὴ καὶ οἱ τεχνίται τῆς χρυσοροπτικῆς, ὅπως ἀναφέρει ὁ Πτωχοπρόδρομος. Τὰ κεντήματα αὐτὰ ἐστόλίζαν κυρίως τὰς ἐνδυμασίας καὶ βραδυτέρους διαφόρα ὑφάσματα χρησιμεύοντα πρὸς στολισμὸν τῶν οἰκίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Ἡ τέχνη ὅμως αὐτὴ τῶν στολῶν καὶ τῶν ὑφασμάτων μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἐνδυμασίας συντόμως θὰ ἐκλείψῃ, ἂν καὶ πρὸ πενήτηντα ἀκομῇ ἔτων εἰς τὰ Ἰωάννινα τὸ γνωστὸν καὶ περιφημον ἐργαστήριον τοῦ Κώστα Μπίτσιου ἐργάζετο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν κατασκευὴν χρυσοποικίλτων ἐνδυμασιῶν χιλίων περιποῦ τὸ ἔτος, ἀποστέλλον αὐτὰς εἰς ὅλην τὴν Βαλκανικὴν μέχρι τῆς Βοσνίας. Αἱ ἐνδυμασίαι αὐταὶ

Ξη από τὰ νύκτα χεῖλη, ὅ,τι ἔχει μείνει ἀπὸ τὸ ἄρωμα τοῦ προσηγυμένου φιλήματος. Ὁ μπεμπὲς ἐχορησιμοποιήθη ἀπλούστατα ὡς γέφυρα...

— Ἀπατάσαι, ἂν νομίζης ὅτι περισσεύει τίποτε ἀπὸ τὸν μικρὸν διὰ τὸν μεγάλον, ἀπεφάνθη μετὰ στόμφου ὁ φιλόσοφος τῆς συντροφιάς. Ἡ ἰδία ἡ αἰσθησιακὴ ἐρεθιστικότης τῶν μικρῶν εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀτέλειαν τῶν σωματικῶν τῶν ὁργάνων, ἀνήκει πλέον εἰς τὸ παρελθόν. Τὸ νήπιον γεννώμενων κληρονομεῖ μὲ ὅλον τὸν φυσικὸν καὶ ψυχικὸν τοῦ κόσμου καὶ ὅλον τὸν φόρτον τῶν σεξουαλικῶν ὁρμῶν. Δὲν σὰς ἔτυχε τοτὲ νὰ παρατηρήσῃς μὲ πόσον αἰσθησιακὸν ἡδονισμὸν οἱ μικροὶ μπεμπαντᾶκοι πιπιλίζουν τὸν μητρικὸν μαστὸν καὶ ὅταν ἀκόμη χορτάσῃς καὶ πόσον νοερὰς κραυγὰς ἐκβάλλωσι ὅταν ἀποσπῶσιν αὐτοὺς καὶ κοιμωμένους ἀκόμη ἀπὸ τὸν μητρικὸν κόλπον; Ἄλλωστε θὰ σὰς ἔτυχε νὰ παθεῖς ν' ἀκούσῃς καὶ γιὰ τὸ «Οἰδιποδικὸν σύμπλεγμα» ὅπως τὸ ὀνόμασε ὁ Βιενέζος δόκτωρ Φρόυντ. Ὁ μικρὸς υἱὸς αἰσθάνεται ἰδιαιτέραν τρυφερότητα πρὸς τὴν μητέρα του, τὴν θεωρεῖ κτῆμα τοῦ μὲ τὰς χαρακτηριζούσας τὴν παιδικὴν ἡλικίαν αἰμομεικτικὰς τάσεις. Ἀποβλέπει πρὸς τὸν πατέρα του ὡς πρὸς ἀντίζηλον καὶ ἀνταγωνιστὴν καὶ πολλὰ ἀνεξήγητα παιδικὰ δάκρυα τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς ὀφείλονται εἰς βωβὴν ζηλοτυπίαν. Κατ' ἀνάλογον τρόπον ἡ μικρὴ κόρη προσκολλᾶται πρὸς τὸν πατέρα. Ἀντιλαμβάνεσθε λοιπὸν ὅτι εἶνε ὅλως περιττὰ εἰς τὸν μικρὸν μπεμπὲν τὰ πατρικὰ παθήματα καὶ ἡ πατρικὴ συνεργασία. Τοῦ ἀρκεῖ ἡ κληρονομία.

Λόγφ πληθώρας ὕλης αἱ μελέται 1) περὶ Πελλερὲν καὶ 2) περὶ Σκεπτικισμοῦ

Παρηκολούθουν σιωπῶν μέχρι τῆς στιγμῆς, ἀλλ' ἡ ὑπομονή μου ἐξηντήθη.

— Ἀθλιοι, ἐκραύγασα, μὲ πόση τέχνη σκεπάζετε τὴν ἡδυπάθειά σας! Σὰς ζητεῖ ἓνα κομμάτι σάρκα καὶ γιὰ νὰ τὴ χορτάσῃτε ἐπαιτεῖτε ἐλαυνὰ τρίμματα πνεύματος καὶ σοφίας. Ὅλοι σας ἔχετε τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ κανένας δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ τὴν εἰπῇ. Ἡ ζήλεια εἶνε ἡ βρυκέντρα τοῦ σὰς σπρώχνει. Ἀπὸ ζήλεια ὁ ἄθλιος πατέρας ἔσκυψε νὰ δαγκώσῃ μὲ μορφασμὸν λύσσης τὸν εὐτυχεῖ υἱὸν τοῦ καὶ μόνον ὁ κοινωνικὸς χαλινὸς τῆς ἐντροπῆς μετέβαλε τὸν μορφασμὸν εἰς παιδίον καὶ τὸ δάγκωμα εἰς φίλημα. Ἀπὸ ζήλεια καὶ σεῖς φλυαρεῖτε. Ζηλεῖτε τὸν μπεμπὲν καὶ θὰ ἠθέλετε νὰ εἰσθε εἰς τὴν θέσιν του. Ὅλοι εἰστε κανέλληδες τρέχοντες πίσω ἀπὸ τὸν εὐτυχὴ εὐνοούμενον τῆς κανέλλας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς σὰς πληρώνει ὅπως σὰς ἀξίζει καὶ πρῶτον ἀπὸ ὅλους τὸν πατέρα του. Γιὰ κοττάξετε!

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ μπεμπὲς περὶ φρονῶν δόλους τοὺς κοινωνικοὺς φθαρμοὺς ἀπῆλλασεν ἐν μέσῃ πλατεῖᾳ τὴν μικροσκοπικὴν τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸ ὑγρὸν φορτίον τῆς.

Εἶδεν ποτὲ τὴν ἐκβασιν κανενὸς σκυλοκαυγᾶ; Ὅταν μετὰ τὰ ἄγρια δαγκώματα ὁ εἰς ἡττηθῇ ὁλοσχερῶς, ἐξαπλοῦται καταγῆς ἀκίνητος. Τότε ὁ νικητὴς παύει τὴν ἐπίθεσιν, στρέφει τὰ ὀπίσθια τοῦ ὑψώνει τὸ ἓν τῶν σκελῶν τοῦ καὶ..... ἀπέχεται θριαμβευτῆς.

Καὶ ὁ μπεμπὲς θριαμβευτῆς σὰς..... περιφρονεῖ.

ΜΑΧΑΡ.

στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα ἀνεβλήθησαν γιὰ τὸ προσεχές.

ΕΞΕΔΟΘΗ ΚΑΙ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΤΟ ΝΕΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΟΥ Κ. Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ “Ο ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ Κ' Η ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Δρ. Δεκαπέντε (15).

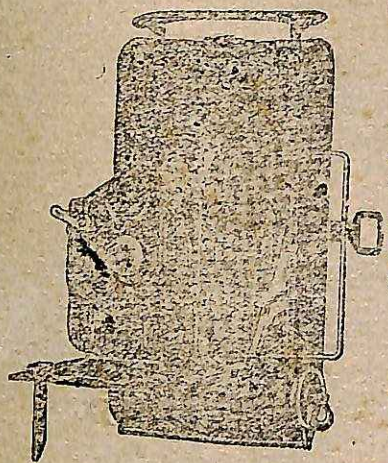

**ΦΩΤΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "Η ΑΣΤΡΑΨΗ",
ΓΕΩΡ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ**

Ἐκτελοῦμεν ἀπέναντος τὰς φωτογραφικὰς ἐργασίας μετ' ἐπιμελείας. Μεγεθύνσεις εἰς
ὅλους τοὺς χρωματισμοὺς καὶ μεγέθη. Ἐξυπηρετοῦμεν προθύμως τοὺς ἐρασιτέχνους.

ΤΜΗΜΑ ΠΩΛΗΣΕΩΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ

Διαθέτομεν τὰς καλλιτέ-
τερας φωτογρ. μηχανὰς
τοῦ Γερμανικοῦ οἴκου
"ORION", καὶ τ' ἀσυ-
ναγώνιστα εἰς τὴν ποι-
ότητα καὶ τιμὴν φιλμ
χάουρ.

Τιμαὶ ἀσυναγώνιστοι

Τὸ

ΓΑΛΑ "ΤΡΟΦΟΣ,"

Εἶνε ἡ ἐνδεδειγμένη ἀσφαλὴς τροφή διὰ μικροὺς καὶ
μεγάλους ἀσθενεῖς καὶ ὑγιεῖς.

ΚΑΜΝΕΙ ΕΥΡΩΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

